

Az erdélyi nyelvészeti kutatások jelenlegi helyzete

Összeállította: Kádár Edit, a nyelvtudományi szakbizottság elnöke

1. A tudományterület jelenlegi helyzete:

1.1. Kérjük, értékelje röviden az Ön által irányított szakmai testület tevékenysége szempontjából releváns tudományterületnek a helyzetét!

A tudományterület helyzetét egy alapvető kettőség jellemzi: egyrészt meg kell felelnie a tisztán szakmai igényeknek és mércének, ugyanakkor lehetőség szerint eleget kell tennie a nemzeti közösség elvárásainak (vagyis a tudományterület hazai művelőinek tevékenysége hatásos, eredményes kell hogy legyen a helyi közösség nyelvhasználatának bátorításában, kétnyelvű és más szótárakkal, kézikönyvekkel, napi közönségszolgálattal kell támogatnia minden olyan igényt, amely a nyelvhasználattal kapcsolatos).

A '90-es évek óta elkezdődött az intézményi kapcsolatok kiépítése, majd kiterjesztése, hivatalossá tétele az MTA-val és intézeteivel, egyetemi és főiskolai tanszékekkel, a Magyar Nyelvtudományi Társasággal. Erdélyi kutatók is bekapcsolódhattak a Nemzetközi Magyar Filológiai Társasága és az Anyanyelvi Konferencia (A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága) tevékenységeibe. Akadémiai ösztöndíjakkal (noha ez mára már gyakorlatilag csak a Domus- és Bolyai-ösztöndíjakra korlátozódik) és különböző szintű együttműködési programok révén egyre több lehetőség adódott elsősorban magyarországi könyvtári és kutatói munkára, továbbképzésre, konferenciákon való részvételre, személyes szakmai kapcsolatok kialakítására és ápolására.

Hazai viszonylatban szakmai intézmények alakultak (újra) – Erdélyi Múzeum-Egyesület, a kolozsvári egyetem Nyelvészeti Tanszéke, a bukaresti Hungarológiai Tanszék, Anyanyelvápolók Erdélyi szövetsége, Szabó T. Attila Nyelvi Intézet – és szervezésükben konferenciák, emlékülések (a jelentősebbeket – 1989–2001 között – l. Péntek 2002: 17–18.), programok valósultak meg. Az intézmények viszonylagos biztonságából azonban máig hiányzik egy lényeges elem: a források biztonsága. Normatív támogatás nélkül csupán pályázati és bizonytalan időre szóló egyéni ösztöndíj jellegű támogatásokkal ugyanis lehetetlen a hosszú távú tervezés, státusok meghirdetése stb., s a fiatalok egzisztenciális biztonságának hiánya fő állású kutatóként nem segíti az itthon maradást. Továbbá ez a hiány okozza elsősorban, hogy fontos programok lelassulnak, vagy el is

akadhatnak (mint például a kisebbségi oktatás nyelvi vonatkozásainak folyamatos vizsgálata, a magyar földrajzi nevek sztenderdizálása távlati program keretében).

1990 után gyarapodtak a publikációs fórumok is: a Román Tudományos Akadémiai patronálása alatt működő NyIrK továbbra is megjelenik, újraindult az Erdélyi Múzeum-Egyesület Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi, valamint Jog-, Közgazdaság- és Társadalomtudományi Szakosztályainak közlönye, illetve az EME kiadványsorozata (Erdélyi Tudományos Füzetek), az Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetségének kiadványai (AESZ-füzetek), a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet Kiadványai stb. Ugyanakkor a hazai tudományos eredmények megfelelő szakmai nyilvánosság hiányában sokszor Magyarországon legitimizálódnak.

1.2. Melyek voltak a tudományterület legfontosabb erdélyi/romániai magyar teljesítményei/megvalósításai az 1989–2008 közötti periódusban?

Az 1990 utáni korszakot a nagy szintézisek (atlaszok, szótárak, monográfiák) folytatása és elkészülése jellemzi. Az alap kutatások és eredményeik összefoglalását 1989 és 2001 közötti időszakra vonatkozóan Péntek 2002 tartalmazza. Azt ezt követő időszakban is általánosságban a 2001-ig mutatkozó tendenciák folytatódnak: az általános, elméleti és a tisztán nyelvi rendszerre irányuló kutatások továbbra is alulreprezentáltak, illetve hiányzik hozzájuk a tudományos közeg/nyilvánosság. Néhány területen egy-egy kutatóhoz köthetően látunk áttörésp próbálkozásokat. Ilyen például a *pszicholingvisztika* interdiszciplináris területe, amelyen egy egyetemi jegyzet (Bakk-Miklósi 2006) és egy doktori disszertáció (Bakk-Miklósi 2008) született, noha a 2000-ben indult *Erdélyi Pszichológia Szemlének* is, melynek szerzői között jelentős külföldi szakembereket is találunk, szerepe lehet az interdiszciplináris kutatások ösztönzésében. Az *elméleti nyelvészet* eredményei felől megközelített mondattannak sincsenek hazai hagyományai. A CEU-CRC támogatásával Kádár Edit vezette be először a kolozsvári Magyar Nyelvészeti Tanszék curriculumába a generatív mondattant (2003–2004-es tanév), 2008-tól pedig mondattanelméleti bevezető kurzust és a magiszteri programban grammatikaelméletet is oktat. Ennek köszönhetően ma már van a tanszéknek olyan doktori hallgatója is, aki külföldön is hivatkozott elméleti nyelvészeti kutatásokat folytat (Németh 2007). Kádár Editnek is több publikációja jelent meg ebben a témában (Kádár 2006a, 2006c, 2007a), illetve a – hazai kutatásokban továbbra is negligált – *leíró nyelvészet* területén (Kádár 2001, 2002c, 2004, 2007b). Hasonlóan egyetlen kutatóhoz/oktatóhoz köthető a *fonológia* területe; noha itt is kimagasló eredményt mutathat fel a hazai szakma (Szilágyi N. 2004), ennek sincs sem hagyománya, sem iskolája itthon.

Ami húzóerőt jelent a 2002-vel kezdődő időszakban is, az a szociolingvisztika, kontaktológia, kognitív nyelvészet. Ezeknek a részleteire alább az alap kutatások számba vétele során térünk ki.

► Nyelvtörténet

A magyar nyelvtörténeti kutatások terén továbbra is a Szabó T. Attila által elkezdett *Erdélyi magyar szótörténeti tár* (SzT.) szerkesztése és befejezése az elsődleges cél. A rendszerváltást követően a kötetek kiadásába a bukaresti Kriterion Kiadó mellé a budapesti Akadémiai Kiadó is bekapcsolódik, így láttak napvilágot 1993-ban az V. (He–Jü) és a VI. (K–Ki), 1995-ben pedig a VII. (Kl–Ly) kötetek. A VIII. kötettől, amely 1996-ban jelenik meg (M–Meg) a Kriterion Kiadó helyett a kolozsvári Erdélyi Múzeum-Egyesület vállalja magára az Akadémiai Kiadóval karöltve a kiadást. A IX. kötet (Megy–Op) 1997-ben, a X. (Or–P) 2000-ben lát napvilágot. Sajnos Vámszer Márta, aki Szabó T. Attila halála után vállalta a szerkesztői közösség vezetését és a főszerkesztői munkát, nem érhetette meg a XI. (R–Száj) kötet 2002-beli megjelenését. A XII. kötet (Szák–Táv) munkálatait kezdetben a legrégebbi szerkesztők közül Kósa Ferenc és Zsemlyei János vállalta magára, majd Zsemlyei professzor úr halála után a főszerkesztő munkatársa Fazakas Emese lett, aki a 2009-ben megjelenő XIII. (Te–Var) főszerkesztőjévé válik. (A SzT. szerkesztéséről és történetéről l. Fazakas 2007a) A munkaközösség tervei szerint a SzT. XIV. kötete zárja le ezt a hatalmas munkát. Azonban ezzel nem ér véget a szerkesztés. Mivel Szabó T. Attila a SzT. szerkesztése közben is kitartóan gyűjtött a levéltárakból, illetve mivel előre összeállított címszójegyzék nem áll rendelkezésükre, és szerkesztés közben kerülnek elő olyan értékes adalékok, amelyekben be nem szerkesztett, nyelvtörténetileg és kultúrtörténetileg fontos címszavak találhatók, egy XV. kötetet is tervez a szerkesztői közösség. Ebbe ezeket a kimaradt címszavakat vennék be, illetve egy olyan mutató megszerkesztésére vállalkoznának, amely megkönnyíti az egyes szókapcsolatok, a különböző alakváltozatok visszakeresését. Ennek összeállítására és a SzT. digitalizált változatának elkészítésére a Tár közössége az EMÉ-vel és a budapesti Geolingvisztikai Műhely (ELTE) munkatársaival is együtt dolgozik.

Az SzT. munkaközössége 2002. december 17-én a Kisebbségekért Díj magyar állami kitüntetésben részesült; 2008 októberében pedig az *Erdélyi magyar szótörténeti tár* megkapta az MTA Nyelvtudományi Bizottsága által nyújtott Kiváló Magyar Szótár díjat.

A SzT. gazdag anyagot nyújt több szempontú vizsgálódásra, így az idők folyamán a kötet szerkesztői több olyan tanulmányt jelentettek meg, amelyek a Tár anyagára támaszkodtak. Ezek között találhatunk helyesírási kérdésekkel foglalkozó, az egyes szócsaládokat bemutató, a színveket feldolgozó, különböző nyelvtani kategóriákat vizsgáló tanulmányokat; illetve a magyarországi kollegák is mind többen használják nyelvtörténeti kutatásaik során a Tárba beszerkesztett anyagot (a sajtófogadtatásról l. Lőrinczi 2001, a Tár anyagából készült legfontosabb tanulmányok összefoglalóját l. B. Gergely 2008; ill. l. még B. Gergely 2000, 2001, 2002, 2003a). A SzT. hatalmas anyagából az egyetemi hallgatók szakdolgozatokat írnak, és többen doktori értekezéseik korpuszát is innen merítették (a könyv formájában is megjelent disszertációkra l. T. Szabó 2003, Fóris-Ferenczi 2005, Fazakas 2007b; ill. Zsemlyei Borbála is a legfiatalabb nemzedékből a SzT. anyaga alapján írja doktori disszertációját; vö. még T. Szabó 2004; Zsemlyei B. 2003, 2006a, b, 2007a, b).

2006 folyamán, Szabó T. Attila születésének 100. évfordulója alkalmából, több olyan rendezvény megszervezésére került sor, ahol nemcsak nyelvtörténészek mutathatták be a SzT.-nak a nyelvészetben, illetve más szakterületeken való hasznosíthatóságának, felhasználásának lehetőségeit. A Magyar Tudomány Napja keretén belül a Magyar és Általános Nyelvészeti Tanszék, valamint az EME rendezésében került sor *Az Erdélyi magyar szótörténeti tár interdiszciplináris felhasználhatósága* címet viselő konferenciára, amelyen nemcsak hazai, hanem magyarországi előadók is részt vettek (Vekov Károly: *Interdiszciplináris kutatások és a Szótörténeti Tár*; Nagy-Tóth Ferenc: *Az Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár az élettudományok múltjának kutatásában*; Kovács András: *Ágyúöntés a Szótörténeti Tárból*; A. Molnár Ferenc: *Szabó T. Attiláról és az Erdélyi Magyar Szótörténeti Tárról két tételben*; B. Gergely Piroska: *A Szótörténeti Tár felhasználása az újabb nyelvtörténeti kutatásokban* /B. Gergely 2008/; Kiss Gábor: *Okuláré – pápaszem – szemüveg. A Szótörténeti Tár mint szinonima-sorok forrása*; Csomortáni Magdolna: *Interdiszciplináris törekvések és a Szótörténeti Tár* /Csomortáni 2008/; ifj. Szabó T. Attila: *Digitális törekvések és a Szótörténeti Tár*).

Természetesen az erdélyi nyelvtörténeti irányú kutatások különlegessége és egyedisége nemcsak abban áll, hogy a kutatók többnyire a SzT. anyagát dolgozzák fel, hanem abban is, hogy a klasszikus értelemben vett történeti grammatikai és szemantikai feldolgozások mellett (T. Szabó 2001, 2003, 2004), kognitív nyelvészeti szempontokat is bevonnak a kutatásokba (Fazakas 2003a, b, 2005c, 2006, 2007b), nyelvföldrajzi és szociolingvisztikai szempontokat alkalmaznak (Zsemlyei B. 2003, 2006a, b, 2007a, b), illetve az anyanyelv-pedagógia szemszögéből közelítenek a kutatást képező korpuszhoz (Fóris-Ferenczi 2005). Emellett olyan nyelvtörténeti jellegű tanulmányok is születtek az elmúlt években, amelyek nem a Tár anyagára támaszkodnak (Kósa 2001, 2008, Murvai 2006); illetve egyetemi jegyzet is készült (nemcsak) a kolozsvári bölcsészkaros hallgatók számára (Fazakas 2007c, 2008), hiszen utoljára 1978-ban került sor egy nyelvtörténeti tárgyú egyetemi jegyzet kiadására B. Gergely Piroska tollából.

Itt kell említést tennünk a tudománytörténeti kutatásokról is, melyek ebben az időszakban három nagy tudománytörténeti jellegű konferencia köré összpontosultak: (1) Brassai Sámuel halálának 100. évfordulóján, 1997. május 22–23-án *A nyelvész Brassai élő öröksége* címmel közös emlékülést tartott a kolozsvári egyetem Magyar Nyelv és Kultúra Tanszéke és az MTA budapesti Nyelvtudományi Intézete. Mint azt a közreadott előadásszövegek is bizonyítják (Péntek szerk. 2005), Brassainak a mondat szerkezetére vonatkozó felismerései, legalább egy évszázaddal megelőzték nem csupán a magyar, de az egyetemes nyelvtudomány korabeli színvonalát. (2) 2004 áprilisában *A magyarul megszólaló tudomány* címmel az Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége, a Bolyai Társaság és a BBTE Magyar Nyelvészeti Tanszéke tartottak interdiszciplináris szakmai konferenciát Apáczai Csere János *Magyar Enciklopédiája* megjelenésének 350. évfordulója alkalmából. A konferencia előadásai kötetben is megjelentek (Péntek szerk. 2004). (3) 2006-ban az EME *centenáriumi évet* szervezett, és egész rendezvénysorozattal tisztelgett Szabó T. Attila

születésének 100. évfordulóján. A centenáriumi év záró rendezvényeként, 2006 novemberében konferenciát szervezett az *Erdélyi magyar szótörténeti tár hasznosíthatósága a különböző tudományterületeken* címmel.

► Dialektológia, nyelvföldrajz

Az elmúlt 6 év (2002–2008) dialektológiai és nyelvföldrajzi kutatásainak legjelentősebb eredményeiként a befejezett, ill. a végéhez közeledő atlaszkiadások említhetők:

- Murádin László munkájának *A romániai magyar nyelvjárások atlaszának* (RMNyA.) kiadása 1995-től kezdődött; a 11 kötetből az eddigiek során 10 jelent meg, Juhász Dezső szerkesztésében.
- *A moldvai csángó nyelvjárás atlasza* (McsNyA.) I. és II. kötete (a 3–608. térképlap) már 1991-ben megjelent Budapesten. A 3. kötet kézírata azonban csak akkor került elő, amikor Szabó T. Attila örököse a könyvtár anyagát az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek adományozta, és a könyvtár elszállítására is sor került. Az így 900 térképlapra kiegészülő 3 kötetnyi kéziratnak a digitalizálását a budapesti Geolingvisztikai Műhely (http://geolingua.elte.hu/index_hu.html) 2005-ben fejezte be, és CD-n adta közre. Ugyanakkor ez az atlasz az első olyan geolingvisztikai vállalkozás, amely követéses vizsgálatként két eltérő időpontban – 50 év különbséggel – felvett nyelvi adatok összehasonlítására nyelvföldrajzi keretben nyújt lehetőséget. A kutatás során a korábbi moldvai atlasz címszóanyagát felhasználva 250 kérdésből álló hangtani és alaktani-mondattani jelenségeket vizsgáló kérdőívvel keresték fel azokat a moldvai településeket, amelyeken a magyarul beszélő lakosság számaránya meghaladja a helyi katolikus népesség 20 százalékát. A kérdőívben a nyelvi kérdések mellett az adatközlők szociológiai, szociolingvisztikai adataira vonatkozó kérdések is helyet kaptak. A feladat megvalósítása 2004-ben kezdődött meg és 2007-ig tartott. A kutatás vezetője Bodó Csanád volt, a kutatási koncepció kialakításában közreműködött Heltai János Imre és Eris Elvira, a Geolingvisztikai Műhely munkatársai. A terepmunka nagy részét a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem hallgatói végezték a Kriza János Néprajzi Társaság szervezésében Pozsony Ferenc irányításával.
- A Geolingvisztikai Műhely több hazai gyűjtésű atlasz és adattár informatizálását is elvégezte (*A romániai magyar nyelvjárások atlasza* V–VIII. kötete; a *Székely nyelvföldrajzi szótár* (SzNySz.); *Szilágysági nyelvatlasz* 200 térképlapja (SzilA.); ill. részben a *Hétfalu nyelvjárás atlasza* (HétfA.)).

Ami a McsNyA. informatizált változatából is kimaradt, az a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Magyar és Általános Nyelvészeti Tanszékén található meg kicédulázva, és más moldvai kutatások szóanyagával együtt – a készülő *Csángó szótár* (*A moldvai magyar nyelv*

szótára) adatbázisának részeként feldolgozás alatt áll (l. Péntek 2004a). A 2003-ban Péntek János irányításával tanszéki munkaként elkezdett szótár szerkesztésének folytatása a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet égisze alatt zajlik. A szótár a hagyományos moldvai magyar nyelvi változat szótára lesz, azaz regionális szótár, tájnyelvi és tájszótár. A szótár enciklopédia jellegű szóanyaga, nemcsak közneveket, hanem tulajdonneveket: személyneveket, településneveket, tájneveket is tartalmaz. A szerkesztés mostani fázisában a tanszék korábbi nyelvjárási gyűjtéseiből származó adatoknak a szócikkekbe való bedolgozása folyik, és ez az i, í betűs címszavakig történt meg.

Az erdélyi nyelvjárástani kutatások fontos mozzanataként emelhető még ki ebből a periódusból Péntek János nyelvjárástani akadémiai székfoglalója (Péntek 2005a). Ebben az időszakban folytatódik továbbá a nyelvjárási szókincsfeltárás is (Bura 2008a). Az Erdélyi Tudományos Füzetek 257. köteteként Gálffy Mózes Marosmagyaróról szóló nyelvjárástani tanulmányait közli (Gálffy 2005); részben nyelvjárástani cikket tartalmaz Péntek 2003; a csángókutatást összegzi Benő–Murádin 2002. A csángó atlasz- és szótári munkálatok nyomán készült publikációk is gyarapodnak (vö. Péntek 2006, 2007b).

2010-ig tart az a szociolingvisztikai szempontokat is szem előtt tartó kutatás, mely *Új magyar nyelvjárási atlasz* terepmunkálatait jelenti. Mivel ez érinti a határtalanítás programját, a gyűjtési munkálatokat a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet is segíti lehetőségeihez mérten.

► Névtan

A **helynévtan** vonatkozásában elsősorban a történeti anyag adattári feltárása terén jelentek meg publikációk (Bura 2007, Asztalos 2004) és elkezdődött Szabó T. Attila Erdélyi történeti helynévgyűjtése hét kötetének kiadása (Szabó T. 2001–2007). Szabó T. Attila erdélyi történeti helynévgyűjtésének, az *Erdélyi Helynévtörténeti Adattár*ként (EHA.) is emlegetett cédulaanyagának a közzététele 2001 óta folyik az ELTE-n, Hajdú Mihály vezetésével. A történeti helynevek az erdélyi vármegyék szerint csoportosítva kerülnek egy-egy kötetbe, az adatok településenként, időrendben követik egymást. 2008-ig kilenc megye anyaga jelent meg (Alsófehér, Háromszék, Kis- és Nagyküüllő, Szilágy, Torda-Aranyos, Udvarhelyszék, Maros-Torda, Csík-Gyergyó és Kászonszék, Szolnok-Doboka). Ezen belül Háromszék történeti helyneveinek informatizálása a Geolingvisztika című NKFP-projektben, Hajdú Mihály irányításával. 2005–2006-ban valósult meg. (http://geolingua.elte.hu/index_hu.html) Szabó T. Attila erdélyi történeti helynévgyűjtéséből a Geolingvisztikai Műhely olyan, mintegy 600.000 adatot tartalmazó adatbázist épít fel, ahol „a betűhíven rögzített, denotátumfajták szerint minősített helynevek, helynevet tartalmazó körülírások megőrzik kapcsolatukat eredeti szöveggörnyezetükkel, illetve forrásuk alapján településhez rendelhetők, térképezhetők.” (http://geolingua.elte.hu/index_hu.html)

A mai élő helynevek kutatásában Péter Sándor 2007-ben megvédett doktori dolgozatának a közlése kiemelendő, a mai élő helynevek gyűjtésében, adattári feltárásában Bura 2008b.

A **személynévtan**ban a történeti személynévtani kutatások (B. Gergely 2003b) mellett a mai élő személynevek monografikus feltárása is folytatódott ebben az időszakban is (B. Gergely 2005).

A **névtudományi ismeretterjesztés** körébe Murádin László helynévtani (Murádin 2003, 2007) és személynévtani (Murádin 2005), illetve Kovácsné József Magda személynévtani kötetei sorolhatók (K. József 2005).

Jelentős, a jövőben megvalósuló névtani vonatkozású kutatási projekt a **Kárpát-medencei magyar helységnevek és tájnevek kodifikációja**. A Szabó T. Attila Nyelvi Intézet és társintézetei által több évre tervezett kodifikációs tevékenység három nagyobb fázisban fog megvalósulni: a. Először kodifikálni kell az egyes régiókon belüli helységneveket, a területi adminisztratív egységek nevét, valamint a legfontosabb tájneveket (beleértve ebbe az illető régió nem magyar, de magyar névvel is megjelölt helységneveit, valamint a nem latin betűs nevek átírását). b. Másodszor egyeztetni kell a külső régiókban használt neveket a névadás, névhasználat, névforma szempontjából. c. Harmadszor össze kell vetni és lehetőség szerint egyeztetni kell mindezeket a magyarországi hivatalos nevekkel, névadási és névhasználati elvekkel és gyakorlattal. A kutatóállomásokon kívül ebben a programban folyamatosan részt vesz a magyar Földrajzinév-bizottság, az MTA Nyelvtudományi Intézete, a Debreceni Egyetem Magyar Nyelvészeti Tanszéke. A távlati munkálatok kutatási tervének elkészítését a Debreceni Egyetem Magyar Nyelvészeti tanszéke vállalta. 2006 és 2008 között elkezdődött az erdélyi település és tájnevek rendszeres gyűjtése.

► **Stilisztika, szövegtan**

Szabó Zoltán az 1990-es években a stílustörténet-elmélet irányában fejlesztette tovább stilisztikai munkásságát. Erre részben az önépítkezés logikája, részben az új teoretikus kontextus készítette, amelyben a hermeneutika és a kognitív nyelvészet sajátosságai befolyásolták a kérdések és válaszok újrafogalmazását. Ennek az eredménye a stílustörténet alakulását szabályozó belső tendenciákról írt tanulmánya (Szabó 1996), amelyben saját megfogalmazása szerint a 'stílustörténet lehető változásmagyarázatait' összegzi. Magyar stílustörténeti szintézisének újabb átdolgozásában (Szabó 1998) ezek az eredmények jelentik a kötet egyik teoretikus újdonságát, s a stílustörténet belső összefüggéseinek a keresése képezi egy következő tanulmányának (Szabó 1999) a tárgyát is.

Szabó Zoltán iskolaalapítóként tanítványaival közös köteteket is szerkesztett, az utolsó 2002-ben jelent meg (Szabó szerk. 2002). Irányítása alatt 2001 után is több disszertáció született (pl. Demény 2006, Máthé 2005). Máthé Dénes doktori dolgozatában összekapcsolja a stílustörténeti nézőpontot a szemiotikával, de a formalista-strukturalista alapállás helyett egy pragmatikai alapvetésű nyelvsemiotika felvázolásával próbálkozik meg (Máthé 2005). Így az a szövegnyelvészeti megközelítés, amelyet az 1970–80-as években Szabó Zoltán kidolgozott, s amelyet a század utolsó évtizedében újrafogalmazott (Szabó 1995), a nyelvészeti pragmatika szempontjaival egészült ki.

Ez röviden azt jelenti, hogy a strukturaközpontú szövegelemzés helyett a kutató nagyobb figyelmet szentel az értelmezés lehetőségeire. Ennek a folytatását jelenti az a retorikai jegyzet (Máthé 2006a), amely a 'régi új' retorika századvégi reneszánsza nyomában a beszédhelyzet szereplőit helyezi a textológia középpontjába.

A Tanszék stilisztikai tevékenységében új tendenciaként említhető a stilisztikatörténeti kutatás is, melynek célja elsősorban a XX. századi magyar stilisztika irányzatainak, iskoláinak, köztük a 'kolozsvári iskola' képviselőinek a bemutatása az európai nyelvészet és stilisztika kontextusában (Máthé 2006b, 2007, 2008).

A Petőfi Sándor János vezette, a Debreceni Egyetem keretében működő szövegnyelvészeti kutatócsoport munkáiban több hazai nyelvész is részt vett az elmúlt években. Publikációikat az Officina Textologica tartalmazza (Szabó 2002, 2003; Murvai 2002; Kádár 2002b).

Egy másik kutatási irány képvisel Pethő Ágnes és a köré szerveződő iskola. Noha kutatásaik nagy része az intermedialitás elméleteire, kép és szöveg kapcsolatára, az önreflexivitásra a filmművészetben, a modern és a posztmodern film poétikájára stb. fókuszálnak, ezek részben a nyelvi stilisztikához is kapcsolódnak: a *Képtárvitelek* c. kötet (Pethő 2002) több általa irányított államvizsga dolgozat tanulmány változatát tartalmazza. A kutatási programok, konferenciák eredményeként született írásokból szerkesztett későbbi kötetei (Pethő 2003b, 2007, 2008), valamint önálló kötete (Pethő 2003a) is foglalkozik intermedialitással, ill. a nyelv és a film kapcsolatával.

Kép és szöveg kapcsolatához Sándor Katalin elsősorban a vizuális költészet oldaláról közelít (Sándor 2001, 2002, 2003, 2007), de az intermedialitás-elméletek általában is kutatási területét képezik (2006a, 2006b).

► Kognitív nyelvészet

Az 1990-es évek elejétől datálódik a kognitív nyelvészet tantárgyként való bevezetése az egyetemi oktatásba. A kognitív nyelvészeti kutatások kezdetben az értékjelentések alapján szerveződő térstrukturákra irányultak, erről a témáról diákok több figyelemreméltó, új tudományos eredményeket felmutató szakdolgozatot írtak, például Bagdi Zsuzsa a vertikális dimenzióról (1992), Fazakas Emese a nyelvi világmodell idejéről (1994).

A kutatás egy másik iránya a kognitív folyamatokkal közvetlenül összefüggő jelentéstartományok részletesebb elemzése volt (Szilágyi N. 1996, 2006). Ebből a témakörből is több értékes szakdolgozat született: Koszta Imola a látással (1997), Szilágyi Franciska a beszéddel (1998), Szabó Judit az ésszel és gondolkodással kapcsolatos szó- és kifejezőkészség szemantikai vizsgálatát végezte el (2003), Weisz Éva Erika nagy korpusz alapján vizsgálta meg a *nyelv* szó jelentéseit és használatát (2000), Hohl Anikó Lilla pedig a vizualitással kapcsolatos ígék szemantikáját elemezte részletesen (2003), Salamon Bíborka pedig szakdolgozatában (2005) az

ízleléssel, majd magiszteri dolgozatában (2006) a többi érzékterülettel kapcsolatos szavak szemantikáját elemezte.

A legátfogóbb kutatás a különböző relációk szemantikájának vizsgálata volt, ami szinte teljesen új kutatási terület volt a magyar nyelvészetben, és tágabban a metaforikusság vizsgálatába illeszkedett. Ennek keretében 1995–2006 között tizennégy eredeti kutatáson alapuló szakdolgozat és magiszteri dolgozat készült el: Galaczi Árpád a *RAJTA* (1995), Páll László a *BENNE* (1998, majd a kutatást a *ki* igekötős igék vizsgálatára is kiterjesztve magiszteri dolgozatként: 1999), Andor Enikő az *el* igekötővel kifejezett relációk (1999), Dénes Hajnal a birtokviszony (1999), Epli Hajnalka az *ÖSSZE/SZÉT* (1999), Imre Attila az *ÁT* (1999), Kuti Noémi a magyar és angol *BENNE* (1999), Somkerek József az *ALATT/FÖLÖTT* (1999), Zsombori Ibolya az angol *RAJTA* (1999), Szabó Csilla a magyar és német *ÖSSZE/SZÉT* (2000), Kún Réka Orsolya az *ELŐTT/UTÁN/MÖGÖTT* (2004), Pál Emőke a *meg* igekötő (2004), Székely Zita pedig a *-val/-vel* viszony szemantikáját dolgozta ki (2006). Az említett szakdolgozatok közül több is elérhető az interneten, némelyikre a szakirodalom is hivatkozik. (A dolgozatok egy része letölthető innen: <http://mnytud.arts.klte.hu/szilagyi/>)

A metaforakutatás azonban nem csak a téri metaforákra terjedt ki (Máthé 2002, Szilágyi N. 2002a, Benő 2004b), és később a metafora mellett a metonímiára is kiterjedtek a vizsgálatok, ennek eredménye Becze Ildikó szakdolgozata (*A metonímia értelmezései a kognitív nyelvészetben*, 2006), majd magiszteri dolgozata a metonímia és poliszémia viszonyáról (2007).

A magyar nyelvészetben úttörő kezdeményezés volt a kognitív szemlélet alkalmazása a helynévanyag vizsgálatában, ebbe a kutatásba illeszkedik Heinrich Andrea szakdolgozata (*Szaniszló helynevei kognitív nyelvészeti megközelítésben*, 2000), majd Hochbauer Mária magiszteri dolgozata (*Helyzetviszonyító elemek a barcasági Hétfalu helynévrendszerében*, 2007).

Az említett kutatásokban részt vevők közül többen is doktori témájukként folytatták ezt a munkát: Fazakas Emese 2006-ban (vö. Fazakas 2007b), Imre Attila 2009-ben kognitív nyelvészeti (vagy ahhoz szorosan kapcsolódó) témáról védte meg doktori értekezését, Salamon Bíborka, Becze Ildikó és Hochbauer Mária pedig doktoranduszként éppen a diákkori témáját folytatja.

A kognitív megközelítés a nyelvtörténeti kutatásokban (Fazakas 2007b), a nyelvi érintkezés vizsgálatában (Benő 2000, Szilágyi N. 2007) és a fonológiában (Szilágyi N. 2004) is jelentős eredményeket hozott.

► Nyelvi kölcsönhatás

A nyelvi kölcsönhatás vizsgálata a 2001 utáni időszakban is jelentős eredményeket felmutató kutatási témának bizonyult. Hazai viszonylatban intézményesen a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet vállalta fel a magyar–román kétnyelvűségi kutatások és nyelvi érintkezés vizsgálatának koordinálását. Ebben a témakörben a korpusztervezéssel is összefüggő lexikográfiai (vö. Benő 2009, ill. alább a lexikográfiával foglalkozó összegzést) és korpusznyelvészeti (vö. a Termini kutatóhálózat közös

adatbázisa <http://ht.nyud.hu/htonline>) munkák sora keletkezett, vagy van folyamatban; konferenciák, rendezvények zajlottak; cikkek, tanulmánykötetek jelentek meg. Az Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetségének gondozásában, a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet Kiadványai sorozatában 5 kötet jelent meg eddig, melyek a nyelvi kölcsönhatás tényezőivel, formáival, kontextusával, nyelvi és jogi stb. vonatkozásával foglalkoznak (Péntek–Benő 2003c, Péntek–Benő szerk. 2005, Benő–Szilágyi N. szerk. 2006, Bálint–Péntek szerk. 2009).

Az élőnyelvi kutatások fő fóruma az *Élőnyelvi konferencia*-sorozat és az ehhez kapcsolódó kiadványok. A 13. *Élőnyelvi konferenciának* Kolozsvár volt a színhelye 2004-ben, a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet és a Tanszék szervezésében (megjelent kötete Benő–Szilágyi N. szerk. 2006)

A kontaktológia a kolozsvári tanszéken egyetemi tantárggyá is vált, s több értékes szak- és mesteri dolgozat született már ezen a területen: Járai Eszter (2003) szakdolgozata például a lehetséges román nyelvi mintát vizsgálja sajtónyelvi terjengős kifejezések mögött (*Terjengős kifejezések a Szabadság c. napilapban*), Veinberger Melinda (2005) magiszteri dolgozata pedig sváb–magyar kontaktusra fókuszál (*A sváb nyelv helyzete Csanáros és Mezőterem területén*).

A kontaktológia egyetemi oktatásához 2008 óta oktatási segédletként Benő Attila jegyzete szolgál (Benő 2008). Doktori disszertációja is kontaktológiai témát, a kölcsönszó jelentésvilágát vizsgálja (Benő 2004a); általánosabb kérdéseket tárgyal Péntek 2001b. A nyelvi kontaktusok és etnikai folyamatok kapcsolataival Kádár 2002a, 2006b, Péntek 2008a foglalkozik. 2007-ben készült el Mircea Borcilă és Péntek János irányításával Szász István doktori disszertációja: *Interferențe și transfer în bilingvismul român–maghiar din Uriu*. A doktori képzésben, a doktori iskolák programjában volt némi együttműködés román és magyar nyelvészek között.

► Szociolingvisztika

A 90-es években zajló, Kontra Miklós vezette Kárpát-medencei szociolingvisztikai felmérés alapján elkészültek az egyes határon túli régiókra vonatkozó szintézisek. A hazai felmérések eredményei nem álltak össze kötetbe, így ezen a területen egyelőre csak résztanulmányokkal rendelkezünk (pl. Szilágyi N. 2002b, Benő–Szilágyi 2005). A kolozsvári Kisebbségkutató Intézet újra elvégzi a felmérést, illetve reprezentatív mintán kérdőíves felméréssel a romániai magyarok körében a nyelvi attitűdjét és nyelvhasználatát vizsgálja.

A szociolingvisztikai kutatások, akár csak a kontaktológiaiak intézményesen elsősorban a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet égisze alatt zajlanak (l. ott), illetve ezen felül szakmai háttérrel számukra a Tanszék biztosít. A kolozsvári Tanszéken ugyanakkor nemcsak kutatások zajlanak, hanem oktatás is: a néprajz és nyelvészeti tanszékek korábbi közös szocio-etnolingvisztikai magiszteri programját a nyelvészeti tanszék saját programjaként működő antropológiai nyelvészet mesteri váltotta fel. Ez idő alatt több szociolingvisztikai témájú magiszteri dolgozat született. A felsőoktatási rendszer

átalakítása hátrányosan fogja befolyásolni a szociolingvisztika képzést is, ugyanis jövőtől nyelv- és irodalomtudományi összevont magiszteri program indul már csak.

A nyelvi jogok és a nyelvi státustervezés kérdésköréről folyó kutatásokról alább a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet tevékenysége kapcsán szólunk részletesen (l. még Péntek–Benő 2003a, Péntek–Benő 2003b, Péntek–Benő szerk. 2005, Benő–Szilágyi 2005, Benő–Szilágyi szerk. 2006, Benő 2007, Péntek 2005b). Itt említjük azonban azt a SZTANYI és a kolozsvári Tanszék által szervezett *Élőnyelvi konferenciát*, amelynek *Nyelvhasználat és nyelvi jogok* volt a címe.

► Az alkalmazás területei

A *anyanyelv-pedagógiai* vonatkozásában az előző korszakhoz képest is visszalépés tapasztalható; egyetlen említésre méltó munka Fóris-Ferenczi 2007.

Noha a közoktatás tantervi reformmal igyekszik korszerűvé lenni (az új V–VIII. osztályos tanterv deklaráltan a szövegértési és szövegalkotási kompetenciaterületbe integrálja a nyelvi ismereteket és az irodalmat egyaránt, és készség- és képességfejlesztésre fókuszál), ehhez a szemléletváltáshoz a tanároknak sem a szakmai (elsősorban nyelvészeti), sem módszertani fogódzót nem nyújt. Ráadásul az oktatáskutatásnak és az anyanyelv-pedagógiai kutatásoknak ma sincs önálló intézménye, így a potenciális tankönyvírók is jobbra önjelöltek. Mindez, a kritika “nemzetrombolónak” minősítésével párosulva, az oktatás minőségének folyamatos romlását vonja maga után (Papp Z. szerk. 2007, Péntek 2004b, 2004c, 2005c, 2007a, Bálint–Péntek szerk. 2009).

Intézményi tekintetben a *fordítástudomány* oktatása egyre jobb helyzetben van. Noha a BBTE BTK-n szakfordító- és tolmácsoló szakán a magyarpárú idegen nyelv továbbra sem opció, a Sapientia EMTE Marosvásárhelyi tagozatán Murvai Olga irányításával szakként indult el a képzés idéntől. A kolozsvári egyetemen a magyar nyelvészeti tanszék tantárgykínálatában a kilencvenes évek óta szerepel a fordítás elmélete és gyakorlata, és ez idő alatt a témában több szak- és magiszteri dolgozat született. Ezek közül említésre méltó a kompenzálás témaköréből Gábor Gabriella 2003-as szakdolgozata (*A kompenzálása fordításelméletben és eszközei Nabokov Lolita c. regényében*) és Kupás Emese (2008) magiszteri dolgozata (*Veszteségek és kompenzálás. A hangeffektusok, frazémák és szójátékok fordítása*); Katona Hajnal (2008) magiszteri dolgozata nyelvjárás és fordítás kérdését tematizálja (*Területi nyelvváltozatokban írott szövegek átváltása T. K. Mukka Maa on syntinen laulu c. művének magyar nyelvre való fordításában*), Geréb Zita (2005) szakdolgozata pedig törvényszövegek fordítási kérdéseit járja körül (*Nyelvi gondok a román törvényszövegek magyar fordításában*). Román–magyar hivatalos fordítások témakörében egy doktori disszertáció is született (Sárosi-Mardírosz 2009).

Noha a másodnyelvdomináns kétnyelvűek és a nyelvcsereán átesettek *nyelvi rehabilitációját* célzó sajátos oktatási feladat módszertana még kidolgozatlan, a nyelvészet terén több figyelemre méltó program is elindult, a revitalizáció témakörében hiánypótló szintézis készült (Gál 2009), illetve tantervi szinten kezdő, középhaladó és haladó szinten is kidolgozott anyanyelvi felzárkóztató program segíti a tanárokat.

- A Heltai Gáspár Könyvtári Alapítvány, elsősorban a Szabó T. Attila Nyelvi Intézettel partnerségben 2003-ban *Nyelvi képzés határhelyzetben* címmel konferenciát szervezett, mely egyrészt összegyűjtötte mindazokat a (többnyire magyar)tanárokat, akik szórványban a magyar nyelv tanításával foglalkoznak, másrészt a téma hazai és külföldi szakembereit. A konferenciával elinduló együttműködések eredményeként 2006-ban tananyag is született (Koháry–Fazakas 2006; a részleteket l. alább).
- A 2000-ben indult a Moldvai Csángó Oktatási Program, mely elsősorban az iskoláskorú gyermekek iskolán kívüli magyar nyelvű foglalkozásainak a megszervezését tűzte ki célul azzal a szándékkal, hogy ezeket a törekvéseket a nyelvnek az érvényben levő jogszabályoknak megfelelően az iskolai oktatásba való beemelése is követni fogja. A program kétféle, első lépésben az informálást, a tevékenységek, eddigi eredmények bemutatását végzik el, a közösségeken belüli attitűdváltást is szem előtt tartva, ugyanakkor az állami oktatáson kívüli foglalkozásokat szervezik meg, a második fázisban pedig ugyanazonokon a településeken kérvényezik a törvény által biztosított 3-4 órában folyó anyanyelvoktatást. A program sajátossága, hogy a magyar foglalkozásokat az iskolai tanórák után szervezik meg, és ezeknek szerves részét képezi a csángó kultúra jellegzetességeinek, a hagyományos táncoknak, énekeknek a megtanítása, a *nyelv a kultúrában* megközelítés érvényesítése. A tanórák másik célkitűzése a magyar nyelvű írás-és olvasásoktatás, a magyar nyelvű imádságok, egyházi szövegek és énekek megtanítása, amire az egyház kizárólagosan domináns egynyelvűsége miatt annak keretei között nincsen lehetőség. A 2007/2008-as tanévig 19 településen sikerült ilyen jellegű programokat megszervezni (14 településen már az állami oktatás keretei között is működnek a magyarórák).

A *magyar mint idegen nyelv* oktatása 1998-ig kizárólag a bukaresti hungarológiai tanszéken folyt. Az utóbbi években ott több nyelvtanulási segédlet is megjelent Murvai Olga tollából (Muruai 1997, 2000, 2001, 2003). 1998 után a kolozsvári Babes–Bolyai Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán is megindult, ahol e tantárgyat Fazakas Emese oktatta és oktatja napjainkig. Az órákra, a tantárgy fakultatív jellegénél fogva, nemcsak a bölcsészkaros hallgatók, hanem más karokon tanulók is részt vehetnek. A magyar nyelv iránt érdeklődő nem magyar anyanyelvűek évente átlagban 6–8-an vesznek részt az oktatásban. Köztük nemcsak román anyanyelvűek találhatók, hanem olyan külföldi áthallgató diákok is, akik egyetemünkön fél évet, évet tanulnak. Ha nem is

dolgozunk nagy létszámmal, felmerült az igény arra, hogy olyan nyelvkönyvet írjunk, amely inkább a román anyanyelvűek számára könnyíti meg a magyar tanulását. Ennek érdekében 2001–2002-ben az Arany János Közalapítvány által nyújtott pályázat keretében Fazakas Emese és Kádár Edit egy nyelvkönyv előkészítésén dolgozott. A pályamunka és a tanítás során szerzett tapasztalatokat Fazakas Emese továbbvitte és hasznosította egy 2004 novembere és 2006 februárja között zajló Socrates-program keretében. A programban együttműködés alakult ki a budapesti, Koháry Ilona által vezetett Hungarian Language School – Magyar Iskola, a kolozsvári Bölcsészettudományi Kar, a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet, a Heltai Gáspár Közalapítvány, a bécsi egyetem Finnugor Intézete és a stuttgarti Magyar Kulturális Intézet között. Ennek a programnak a keretében született meg a *Magyar iskola Romániában* (Koháry–Fazakas 2006) címet viselő könyv, amelyben a Koháry Ilona összeállította anyag mellett szerepelnek román és magyar nyelvű nyelvtani, nyelvhasználati magyarázatok, illetve egy magyar–román szójegyzéket is tartalmaz a tankönyvben szereplő szavakkal.

A magyar mint idegen nyelv kolozsvári oktatása felkeltette a magyar hallgatók érdeklődését is, így az évek során 4 szakdolgozat is készült ebben a tárgyban (Szilveszter Anikó 1999 *Az igekötők tanítása kognitív nyelvészeti alapon idegen anyanyelvűek számára – a hozzá igekötő*; Tőke Lilla 1999 *A magyar mint idegen nyelv tanítása kognitív nyelvészeti alapon különös tekintettel az igekötők kérdésére*; Gothárd Klára 2004 *Az össze és a szét igekötők a magyar mint idegen nyelv tanításában*; Magyar Sára 2005 *Az irányok és helyviszonyok problematikája a magyar mint idegen nyelv tanításában*). A szakdolgozatok érdekessége, hogy a kognitív szemantika kolozsvári iskolájában tanult szempontokat próbálják érvényesíteni a magyar mint idegen nyelv tanításában, ezáltal új szemlélet felől közelítenek a témához. Az egyetemi tanulmányaik elvégzése után csak Magyar Sára foglalkozott és foglalkozik a magyar idegen nyelvként való tanításával Temesváron a Start Tanácsadó és Továbbképző Iroda keretén belül, és doktori disszertációját is ebben a tárgykörben írja. Tapasztalatait egy kísérleti tankönyvben összesítette (Magyar Sára 2004) még egyetemi tanulmányai befejezése előtt.

Lexikográfiai munkálatok a rendszerváltás előtt is folytak a kolozsvári Bölcsészettudományi Karon, a Román Tudományos Akadémia Nyelv- és irodalomtudományi Intézetében, azonban a romániai magyar lexikográfia igazi virágzását az 1989 utáni időszak jelenti.

A magyar egynyelvű, értelmező szótárak szerkesztése és kiadása továbbra is Magyarországon folyik, azonban előrelépést jelent ezen a téren, hogy a kolozsvári Bölcsészettudományi Kar nyelvészei is részt vettek és vesznek ezekben a szótármunkálatokban. Az első lépést az 1999-ben megjelent, Fábián Pál szerkesztette *Helyesírási tájékoztató és szótár a középiskolások számára* (Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp.) jelentette, amelybe Péntek János és Fazakas Emese javaslatai nyomán romániai hely- és intézménynevek is bekerültek. A 2004-ben Laczkó Krisztina és Mártonfi Attila szerkesztésében megjelent helyesírási szótárban (*Helyesírás*. Osiris Kiadó) már sokkal nagyobb

számban szerepelnek romániai településnevek, földrajzi nevek, illetve intézménynevek (romániai közreműködők: Benő Attila és Péntek János). A Kiss Gábor az általa szerkesztett *Magyar szókincstár* (1999, Tinta Könyvkiadó, Bp.) szerkesztésekor bevonta a munkálatokba Fazakas Emesét, aki régi és ma is használatos erdélyi kifejezésekkel és tájszavakkal gazdagította a szótár anyagát. A határtalanításnak elnevezett szótári program eredményeként, amely összefogja a határon túli magyar régiók lexikográfiai és lexikológiai kutatásait, a magyarországi egynyelvű szótárakba bekerültek olyan államnyelvi eredetű szavak is, amelyek széles körben használtak, illetve kultúrspecifikus fogalmakat jelölnek. A közreműködés eredményeként a *Magyar értelmező szótár* (2003, Akadémiai Kiadó, Bp.) munkatársai között találjuk a kolozsvári egyetem nyelvészei közül Péntek Jánost és Szilágyi N. Sándort, illetve az *Értelmező szótár+* (2007, Tinta Könyvkiadó, Bp.) erdélyi munkatársai Benő Attila és Péntek János. A külső régiók magyar nyelvváltozatainak idegen szavait egy, interneten elérhető lexikai adattár is megjeleníti: a *Ht-online lexikai adatbázis* Termini kutatóhálózat honlapján (<http://ht.nytud.hu/htonline>). Erdélyből a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet munkatársai bővítik az adattárat és minősítik a korpusz már feltöltött adatait.

Az Erdélyben írott és romániai anyagot tartalmazó egynyelvű szótárak között frazeológiai (Vöo 1989, 1999), nyelvjárási szótárakat (Sántha 2004), illetve egy illemtárat (Tar 1997) is találunk. Jelenleg a Magyar és Általános Nyelvészeti tanszéken folynak a Csángó szótár előkészítésének munkálatai.

A sajátos kétnyelvűségi helyzetből adódóan sokkal nagyobb számban kerültek megszerkesztésre két és többnyelvű szótárak. Ilyen irányú munkálatok kezdetben csak a Nyelv- és Irodalomtudományi Intézetben folytak. Sajnos az itt, évtizedek óta készülő román–magyar és a magyar–román nagyszótár bürokratikus és anyagi okok miatt máig nem jelent meg. Azonban készült zsebszótár (Szász 1999), kéziszótár (Szász 2001), egy online használatos, kétirányú keresést is megengedő szótár (Szász 2004), egy úti szótár (Reinhart 2003), egy frazémákat tartalmazó kétnyelvű szótár (Murvai 2001, 2003). Emellett hiánypótlóként tartjuk számon a 2005-ben megjelent magyar–román nagyszótárat (Reinhart–Lázár–Román 2005), melyben a köznyelvi szavak és kifejezések mellett helyet kaptak a különböző tudományágak, a korszerű szakmák, a számítástechnika stb. szakkifejezései, új jövevényszavai, akárcsak az argó vagy a régies, ritka, de még használatban levő, és népnyelvi szavak, illetve az általános műveltség körébe tartozó nevek, kifejezések. 1993-ban egy *Romániai magyar nyelvvédő szótár* kiadására is sor került (szerzők: Sztranyiczky Mihály és Tar Károly).

A közhasználatra szánt szótárak mellett nagy igény mutatkozott és mutatkozik arra, hogy az egyes szakterületek két- vagy többnyelvű szótára is szerkesztésre és kiadásra kerüljön, hiszen ezek nemcsak a fiatal szakembereket segítik, hanem a hajdanán román nyelven tanuló szakemberek számára is megkönnyítik a tájékozódást a román és a magyar szakirodalomban. Habár 1989 előtt is készültek ilyen típusú szótárak az igény ezek iránt valójában a rendszerváltás után nőtt meg. Illetve a megszaporodott kiadók teret biztosítottak az ilyen jellegű publikációk nagyszámú megjelenéséhez.

Részterületenként a következő jelentősebb szótárakkal számolhatunk:

- az 1980-as évek során megjelent magyar–román műszaki szótár (Bíró–Jenei–Rohonyi 1981; Pálfalvi–Jenei 1987) párja is elkészült (Pálfalvi 2005);
- közigazgatási szótárak (Fazakas–Szász Z.–Szász L.–Vremir 2002, Benő–Becze–Erdély 2004), amelyek a közigazgatásban használatos szavak, kifejezések mellett az ezekhez szorosan kapcsolódó köznyelvi, jogi és oktatási szavakat is tartalmazzák;
- jogi kétnyelvű (Hegedűs–Kiss–Nemes 1978; bővített, átdolgozott kiadás 2006) és háromnyelvű – magyar–román–angol – szótár (Mezei 2006). Ez utóbbi nemcsak a jog körébe tartalmazó leggyakoribb kifejezéseket tartalmazza, hanem a szerkesztő beemelt a közgazdaság és az üzleti élet terén használatosakat is;
- gazdasági és vállalkozói kétnyelvű szótárak (Vesselényi 1992, Réz 1994, Fazakas 2005, Fazakas–Somai 2008);
- oktatási, pszichológiai két- és háromnyelvű szótárak (Herbszt 1996, Fodor 1999, 2000; Benő–Sárosi–Mardírosz 2008);
- inkább középiskolások számára íródott kétnyelvű matematikai szótár (Czondi–Kassay–Szabó 1997; Orbán–Székely 2007);
- fogorvosi és állategészségügyi három-, ill. kétnyelvű szótárak (Bocskai–Matekovits–Székely–Kovács–Kurucz 2003; Bokor 1999, 2007);
- geológiai szótár (Szakács–Gál–Silye 2007);
- számítástechnikai szótár (Bara–Telegdi 1993);
- épületgépészeti szakszótár (Delesega–Borza 2003) és
- üzleti szótár (Jancsó 1996).

Külön meg kell említeni azokat a munkálatokat, amelyek a Szabó T. Attila Nyelvi Intézetben folynak, ahol igényes összehangolt munkával és csapattal igyekeznek olyan szótárakat szerkeszteni, amelyek nemcsak a lexikográfia követelményeinek tesznek eleget, hanem nyelvileg is igényesnek bizonyulnak. Az eddigiekben már felsorolt közigazgatási és oktatásterminológiai szótárak mellett egy olyan *Román–magyar kulturális szótár* előkészítésének munkálatai folynak az intézetben, amely nem feltétlenül nyelvi ismereteket nyújt, hanem a kulturális elemeket, jelenségeket próbálja tömören ismertetni.

Dicséretes ez az 1989 után mutatkozó bőség, mégis óvatosságra int. Hiszen sokan úgy gondolják, elég az anyanyelv és államnyelv, valamint a szaknyelv ismerete ahhoz, hogy szótárt írhasson valaki. Ennél azonban mégis többről van szó: az adott szakterület ismerőjére, gyakorlójára mindenképp szükség van, de szükség van egy szótárszerkesztéshez értő, gyakorlattal rendelkező nyelvészcsapatra is, akik nyelvi és lexikográfiai ismereteik révén segítik az egyes szerzők munkáit. Ugyanakkor szükség lenne arra, hogy az egyes, különböző helyeken folyó szótári munkálatokat összehangolják, így nemcsak a lexikográfiai szempontokat lehetne egységesen használni, hanem

egymás (készülő) munkáiról is értesülnének az érdekeltek. Sajnos a szerzők egy része mégsem így gondolja: manapság kellő szakértelem és gyakorlat hiányában talán túlságosan is sokan írnak és adatnak ki szótárakat.

1.3. Kérjük, sorolja fel a tudományterület legrangosabb erdélyi/romániai magyar képviselőit és értékelje röviden munkájukat, szakmai teljesítményüket!

Péntek János, akadémikus, ny. egyetemi tanár, a KAB és az AESZ elnöke, az EME alelnöke, a SZTANYI szakmai igazgatója. Kutatási területe: szociolingvisztika, etnolingvisztika és magyar dialektológia, kisebbségi nyelvhasználat/ kontaktológia/ kétnyelvűség-kutatás, népnyelv és népi kultúra viszonya, etnobotanika. (l. még a megfelelő diszciplínáknál, a SZTANYI/AESZ és a kolozsvári Tanszék ismertetésénél, valamint a hivatkozásokban).

Szilágyi N. Sándor, tszv. egyetemi tanár. Kutatási területe: kognitív nyelvészt, fonológia, szociolingvisztika. (l. még a megfelelő diszciplínáknál, a SZTANYI/AESZ és a kolozsvári Tanszék ismertetésénél, valamint a hivatkozásokban).

Murádin László, ny. főkutató. Kutatási területe: dialektológia, névtan, nyelvművelés (l. még a megfelelő diszciplínáknál, a RTA Nyelvtudományi Intézetének ismertetésénél, valamint a hivatkozásokban).

Murvai Olga, egyetemi tanár. Kutatási területe: szövegten, jelentésstan, stilisztika, szövegsemiotika és az összevető grammatikának azok a kérdései, melyek a magyarnak mint idegen nyelvnek az oktatásával függnek össze (l. még a megfelelő diszciplínáknál, a bukaresti Hungarológiai Tanszék ismertetésénél, valamint a hivatkozásokban).

Fazakas Emese, egyetemi docens. Kutatási területe: nyelvtörténet, lexikográfia, a magyar mint idegen nyelv oktatása. (l. még a megfelelő diszciplínáknál, és a kolozsvári Tanszék ismertetésénél, valamint a hivatkozásokban).

Benő Attila, egyetemi docens, a SZTANYI ügyvezető igazgatója. Kutatási területe: szociolingvisztika, kontaktológia, fordítástudomány. (l. még a megfelelő diszciplínáknál, a SZTANYI/AESZ és a kolozsvári Tanszék ismertetésénél, valamint a hivatkozásokban).

Máthé Dénes, egyetemi docens: Kutatási területe: retorika, stilisztika/stílustörténet, nyelvfilozófia, szemiotika (l. még a megfelelő diszciplínáknál, valamint a hivatkozásokban).

1.4.Kérjük, sorolja fel azokat az intézményeket és szakmai műhelyeket, testületeket, amelyek keretében az Önök tudományterületén erdélyi/romániai magyar szempontból jelentős tudományos munka folyik. Kérjük, értékelje röviden ezek teljesítményét, megvalósításait!

▲ Szabó T. Attila Nyelvi Intézet (SZTANYI) – www.sztanyi.ro

▲ Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége – www.aesz.ro

A Magyar Tudományos Akadémia kezdeményezésére az Arany János Alapítvány támogatásával 2001-ben magyar nyelvi kutatóállomások jöttek létre minden kisebbségi régióban. (A kutatóállomások létrejöttéről, tevékenységük első négy évéről l. a *Magyar Nyelv* 2005/1. számát, 105–113.) A kutatások irányításában, összefogásában kezdettől az MTA Nyelvtudományi Intézetének volt fontos szerepe, mellyel a kutatóállomások 2007-ben írtak alá együttműködési megállapodást. Ezzel egy időben létrejött a kutatóállomásokat összekapcsoló Termini kutatóhálózat (<http://ht.nytud.hu>), vö. Péntek 2008b.

A 2002-ben a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet nevet felvevő hazai (kolozsvári és sepsiszentgyörgyi székhelyű) kutatóállomás intézményileg az **Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetségéhez** kapcsolódik, szakmailag sok tekintetben a kolozsvári egyetemi tanszékhez, infrastruktúrában korábban az Erdélyi Múzeum-Egyesülethez, újabban a Kolozsvári Akadémiai Bizottsághoz. Ez a sokszoros kapcsolódás részben ellensúlyozza azt a bizonytalanságot, ami a kizárólagos pályázati háttérű működésből ered, de még így sem válik lehetővé főállású munkatárs alkalmazása, hosszú távú programok megvalósítása.

Az Intézet feladatkörei:

1. Más intézmények és kutatók által is használható nyelvi, bibliográfiai, statisztikai, demográfiai, jogi adatbázisok kialakítása.

- Elkészült a demográfiai adattár (valamennyi 20. századi és a legújabb népszámlálási adatok), a jogi adattár (az 1850-es évektől az összes romániai törvénnyel), oktatási adattár (intézmények és bibliográfia). Folyamatosan épül a szociolingvisztikai adattár, ennek része a Nemzeti Szövegtár erdélyi anyagának gyűjtése és feldolgozása. A bibliográfiai adattár első megvalósítása a 1990 óta megjelent romániai magyar élőnyelvi tanulmányok bibliográfiája, mely felöleli a magyar nyelvtudomány valamennyi ágában megjelent publikációkat (Péntek János munkája). E bibliográfia alapján írta meg a szerző összegző tanulmányát az erdélyi magyar nyelvtudomány 1990 utáni eredményeiről és problémáiról (Péntek 2002).
- Az Intézet 2003-ban a többi külső régióbeli kutatóállomással együtt bekapcsolódott a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetében készülő **Magyar Nemzeti**

Szövegtár (MNSz) munkálataiba. 2003–2005 között a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet a romániai magyar nyelvhasználatból származó 8,9 millió szövegszót tartalmazó adattárat hozott létre olyan módon, hogy ez a Szövegtárba közvetlenül beépíthetővé váljék. A romániai magyar nyelvhasználatból származó szövegek a sajtónyelvi, hivatali, tudományos, szépirodalmi és társalgási szövegtípusokat képviselik. Az Intézet feladata volt a reprezentatív szövegminták gyűjtése a megadott nyelvváltozatokból, valamint az adatok formátum szerinti átalakítása az a MNSz adattárolási módjával összhangban.

- Elkezdődött egy **Kárpát-medencei lexikális adatbázis létrehozása** is. Az erdélyi szóanyag egyes jellemzőinek kódolása, a lexikai elektronikus adatbázis internetes változatának gondozása és továbbfejlesztése, valamint az elektronikus adattár folyamatos karbantartása volt az intézet feladata. Az Intézet vállalta, hogy nemcsak az erdélyi anyag, hanem a hét külső régióban származó valamennyi adatbázist egységes kezelő felületen közzé teszi, és folyamatosan gondozza az interneten. Juhász Tihamér nyelvész-informatikusnak köszönhetően ez meg is történt 2007-ben (<http://ht.nytud.hu>). A lexikai adatbázis forrásként szolgál a magyar nyelvű szótárak lexikai anyagának gazdagítására, a határon túli magyar nyelvváltozatok reprezentatív elemeinek megjelenítésével. A határon túli lexikai adatbázis fejlesztési tervéről, illetve a határtalanítás programról a 2006-ban szervezett debreceni VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson közös szimpóziumon számolt be a munkaközösség (Maticsák 2007). 2008-ban a kutatóhelyek együttes munkájának eredményeképpen a ht-lista komplex nyelvi adatbázissá alakult át: létrejött Termini nevet viselő on-line adatbázis, amely valamennyi határon túli régióból tartalmaz szótározott szókészleti egységeket. Jelenleg több mint 3000 szócikket tartalmaz.

2. Szociolingvisztikai, élőnyelvi kutatások és nyelvi tervezés (iskolai nyelvhasználat, tankönyvek és más oktatási anyagok nyelve, városi fiatalok magyar nyelvhasználat, nyelvcseres szórványkörnyezetben, a sajtónyelv vizsgálata, kontaktológiai vizsgálatok, szaknyelvi vizsgálatok stb.) Az ehhez kapcsolódó nyelvi tervezés elsősorban az erdélyi kisebbségi nyelvváltozat nyelvi állományának bővítését, egységesítését és anyanyelvűsítését célozza, de benne van a státustervezés és a nyelv presztízsének erősítése is. A nyelvi tervezés összehangolt programját, melynek irányítója Lanstyák István, „határtalanítási” programnak nevezték. A program lényegét a Magyar Tudomány 2004/7-es számában fejti ki Péntek János (Péntek 2004d).

- A magyar kisebbségi oktatás és nyelvhasználat kérdéséről folyó kutatás 2004–2005-ben megvalósított feladata volt az egyes országokban a kisebbségi oktatás jogi, intézményi és nyelvi helyzetének, feltételeinek a vizsgálata. A kutatás eredményeit a kutatóállomások tanulmányokban ismertették. Az erdélyi helyzet ismertetését Péntek János és Fóris-Ferenczi Rita készítette el *A romániai oktatáspolitikai, oktatási, nyelvi jogi, oktatásszociológiai helyzetről, különös tekintettel a kisebbségi oktatás helyzetére és*

programtípusaira c. tanulmányban. A kötet előreláthatóan a 2009-ben fog megjelenni Bartha Csilla és Péntek János szerkesztésében. 2009-ben a romániai magyar oktatásról tanulmánykötet látott napvilágot (Bálint–Péntek szerk. 2009).

- **Szótárak:** Az elkészült és a szerkesztés szakaszában lévő speciális kétnyelvű szótárak a nyelvi tervezés körébe tartoznak. A román–magyar, magyar–román szótárak a nyelvhasználati bizonytalanság, a nyelvi hiány, különösen bizonyos szaknyelvi regiszterek hiánya által okozott gondot hivatottak bizonyos mértékben orvosolni a terminológiai egységesítés, a nyelvi állomány tudatos alakítása által. A *Román–magyar közigazgatási szótár* munkálatai jóval korábban kezdődtek el az AESZ keretében, a véglegesítés már az Intézet keretében történt (Fazakas főszerk. 2002). 2004-ben megjelent a szótár magyar–román változata is (Benő–Becze–Erdély 2004). Mindkét szótár tágran értelmezi a közigazgatás nyelvezetét, mivel a gazdasági és a jogi szaknyelvvvel összefonódik, és a közszói adatok mellett jelentős számban tulajdonneveket (romániai intézményneveket) is tartalmaz. Befejeződtek a *Román–magyar oktatásterminológiai* szótár szerkesztési és kiadásra való előkészítési munkálatai és 2008-ban megjelent kis példányszámú próbakiadványként (Benő–Sárosi-Mardirosz 2008). A szótár oktatási és pedagógiai terminusok mellett intézményneveket és kétnyelvű oktatási szakjegyzékeket is közöl. Megemlítenéd, hogy a szótár anyagába beépült valamennyi romániai magyar iskola román és magyar neve. Folyamatban van egy román–magyar kulturális szótár anyagának gyűjtése.
- Az Intézet fő szervezője volt annak a műhelytalálkozóknak, tanácskozásnak, amely 2006. aug. 30–szept. 2. között Debrecenben neves szakértők részvételével megtervezte és elindította a földrajzi nevek standardizációjával kapcsolatos munkálatokat. **A Kárpát-medencei magyar helységnevek és tájnevek kodifikációs munkálataiban** a kutatóállomásokon kívül folyamatosan részt vesz majd a magyar Földrajzinév-bizottság, az MTA Nyelvtudományi Intézete, a Debreceni Egyetem Magyar Nyelvészeti Tanszéke. A távlati munkálatok kutatási tervének elkészítését a Debreceni Egyetem Magyar Nyelvészeti tanszéke vállalta. 2006 és 2008 között elkezdődött az erdélyi település és tájnevek rendszeres gyűjtése.
- Az Intézet munkatársai a moldvai magyar nyelvváltozat státusa körüli vitákban is kifejtették véleményüket, közreműködtek a nyelvi jogok Kárpát-medencei helyzetét bemutató kötet megírásában (Péntek–Benő 2003a, 2003b). A nyelvi státustervezés feladatainak tisztázását, a nyelvi jogi helyzet leírását tűzte ki célul az a konferencia is, amelyet Sepsiszentgyörgyön rendeztek 2004. januárjában. A konferencia anyagából kötet készült (Péntek–Benő szerk. 2005).

3. Nyelvi szolgáltató tevékenység a sajtó, egyéb intézmények és magánszemélyek számára (nyelvi tanácsadásra, közérdekű szövegek, fordítások nyelvi gondozása, valamint szakvélemény kifejtése

konkrét felkérésre). 2001 novemberében a magyar nyelvű tankönyvek ügyében Péntek János kezdeményezte és megfogalmazta az intézetnek a Magyar Írószövetséggel, a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságával és a Nemzetközi Filológiai Társasággal közös nyilatkozatát *A felháborodás, az aggodalom és a reménység szava* címmel. Az ügyről a sajtóban is írt (Péntek 2001a). Ugyanez évben az Intézet a Hivatalos Közlöny szerkesztőinek ajánlja fel a fontosabb törvények magyar fordításának lektorálását, az állandó nyelvi tanácsadást. A sepsiszentgyörgyi munkatársak rendszeresen támogatják a székely önkormányzatokat abban, hogy élhessenek az anyanyelvű nyelvhasználat jogával. 2002-ben elkészült a rendőrfokozatok javasolt magyarítása.

- Az Intézet szolgáltató jellegű tevékenységének legújabb területe mintegy száz romániai hivatalos nyomtatvány magyar fordításának nyelvi ellenőrzése. A magyar nyelvű nyomtatványok szükségességét is többen felvetették (vö. www.nyelvijogok.ro), most azonban a kormány kolozsvári Kisebbségkutató Intézete¹ rendelte meg a fordításokat, és kérte fel az Intézetet a nyelvi, terminológiai ellenőrzésre. Az elkészült nyomtatványok megtalálhatók a Kisebbségkutató Intézet honlapján (<http://ispnm.gov.ro/hu/>), és 50 CD is elkészült. A két Intézet együttműködése a továbbiakban várhatóan egy, az egész régióra kiterjedő reprezentatív szociológiai és szociolingvisztikai vizsgálatban valósul meg.
- A határon túli nyelvészeti kutatóállomások közös programja volt 2006-ban, a Morphologic kft. által gyártott magyar nyelvű **helyesírás-ellenőrző programcsomag** határon túli anyagának az összeállítása is megvalósult: a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet állította össze az erdélyi magyar névanyagot (a cél az volt, hogy a magyar helyesírás-ellenőrzőben a külső régióbeli településnevek is szerepeljenek). A munkálat nemcsak gyűjtést, hanem kódolást is jelentett minden egyes név esetében a szavak alakotani viselkedése szerint. Az erdélyi anyagból gyakorlatilag az összes (több mint 3000) településnév bekerült a tervezett programcsomagban, és ennek köszönhetően a magyar helyesírás-ellenőrző a határon túli régiók magyar településnevek helyesírását, toldalékolását is ismerni fogja.

▲ BBTE, BTK Magyar és Általános Nyelvészeti Tanszék

1990-től elkezdődött az egyetemi tanszék megerősödése és folyamatos bővítése. A hallgatói létszámmal arányosan gyarapodott oktatói létszám, magszteri program és doktori iskola indult, s

¹ A kolozsvári székhelyű, a román kormány hatáskörébe tartozó és a kormánytámogatást élvező **Nemzeti Kisebbségkutató Intézet** 2007 novemberében alakult meg. Az Intézet a romániai kisebbségek társadalmi, gazdasági, kulturális és nyelvi jellegzetességeit kívánják kutatni, illetve az etnikumközi kapcsolatokra figyelnek majd. Célkitűzései a következők: összegyűjtik és rendszerezik a romániai kisebbségek intézményeit és rendezvényeit, illetve létrehoznak egy dokumentációs adatbázist a kisebbségekről szóló írásokból. A további tervek között szerepel az is, hogy olyan kutatásokat végeznek, amelyek feltárnák a kisebbségek körében tapasztalható változásokat, demográfiai és migrációs téren. A Nemzeti Kisebbségkutató Intézet felvállalta a nyelvi jogok terjesztését azzal, hogy hivatalos állami intézmények közül elsőként elhelyezte a legfontosabb – önkormányzatokban használatos – nyomtatványok magyar fordítását a honlapján.

ezek révén egyre többen maradhattak a szakmai környezetben. (Az utóbbi években a bolognai típusú BA/MA bevezetése a szaktudományos képzés ellehetetlenítését látszik eredményezni.)

Szakmai letisztulást jelentett, hogy a nyelvészeti és néprajz tanszékek különválásának folyamatként mindkét tanszék saját státusokkal rendelkezhetett, így Pozsony Ferenc és Keszeg Vilmos is megkaphatták a doktori irányítási jogot. A Nyelvészeti Tanszéken Szilágyi N. Sándor nyert doktori irányítási jogot, így 2007-ig, Szabó Zoltán haláláig a tanszéken 3 doktori irányító működött. Az 1990-től beindult a doktori képzés nyomán az első védések 1995-ben kezdődtek, és doktori képzés iskolaként való beindítása is megelőzte a doktorképzés hivatalos átalakítását. A 2004-től *Hungarológiai doktori iskola* néven működő képzés végzettjei közül is már többen megvédték a disszertációjukat.

A Tanszéken folyó szakmai munka egy részének a Szabó T. Attila Intézet biztosít keretet (l. ott), más részük – a tanszék oktatói révén – az egyes tudományterületeken folyó kutatások listáját bővítik (l. ott).

▲ A Román Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete, Kolozsvár

Általánosságban azt látjuk, hogy a román Akadémia intézményeiben sem a magyar nyelvészek a sem a hungarológiai témák nincsenek reprezentálva. A kolozsvári Nyelvtudományi Intézet valójában nem reprezentatív, nincs szakmai súlya.

Az Intézetnek indulásakor, az 50-es években 4 nyelvészstátusa volt, s a rendszerváltás nem járt személyi állománybeli gyarapodással. 1989 után egy-egy tudományos munkatárs jelentette a kontinuitást: Kabán Annamária 1993-ig, Bodrogi Enikő 1993–1995 között, Fazakas Emese pedig 1995–1998 között dolgozott magyar nyelvészként az Intézetben. Jelenleg egy főállású tudományos munkatárssal (Vremir Márta 1998–) és két nyugdíjas, félállású tudományos főmunkatárssal működik (Murádin László 1997-től nyugdíjas, Szász Lőrinc 2001-től).

Az Akadémia magyar nyelvű folyóirata a Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények (kiadó: A Román Akadémia Könyvkiadója). A folyóiratot a 90-es évek közepétől nem lehetett megrendelni, a késés miatt a posta visszamondta a terjesztést. Korlátozott példányszáma miatt a kereskedelemben sem lehetett (és jelenleg sem lehet) hozzájutni. 1999-től 2007-ig évente egyszer, összevont számban, néha több éves késéssel jelent meg a NyIrK, 2008-tól, az LII. évfolyammal sikerült behozni a késést. Jelenleg évente két számot jelentet meg a NyIrK, a 2009/1-es szám most van nyomdában. A folyóirat 1957–1990 között megjelent számainak repertóriumát megtalálható a Transindex Adatbankban (<http://nyirk.adatbank.transindex.ro/index.php3>). Fontos fejlemény továbbá, hogy az idei évtől a NyIrK a Nyelvtudományi Intézet, a KAB Nyelvtudományi Szakosztálya, valamint a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet összefogásának eredményeként hamarosan felkerül a világhálóra, szélesebb körű olvasottságot biztosítva ezáltal a benne megjelenő tanulmányoknak, ismertetéseknek.

A '90-es évek óta az Intézetben három jelentős projekt futott:

- Murádin László szerkesztésében *A romániai magyar nyelvjárások atlasza* 1995-től kezdett megjelenni a Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadásában. Eddig 10 kötet jelent meg, az utolsó, a 11 kötet előkészületben van.
- *A Magyar–román akadémiai szótár* a 2000-es évek elején a Román Akadémia és a Kriterion Könyvkiadó által kötött szerződés alapján átkerült a Kriterion Könyvkiadó gondozásába. A szerződés szerint 2008 folyamán meg kellett volna jelennie. Tekintettel arra, hogy a Kiadó nem tett eleget vállalt kötelezettségének, a Szótár 2009 januárjában visszakerült a Román Akadémiához, a megjelenés előkészítése folyamatban van.
- A magyar lexikográfiai munkacsoport jelenleg egy magyar–román kontrasztív szótár szerkesztésével foglalkozik; elsőként az igéket készítik elő, a hagyományostól eltérően a betűrendben megadott alapige alá sorolva be minden képzett és igekötős változatát azok egyéb származékaival együtt, minden igeformának megadva a pontos román megfelelőjét. Az IGE szerkesztése a következő évben zárul le.

▲ Erdélyi Múzeum-Egyesület

Az 1990-ben újjáalakult EME **I. Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztálya** közel 600 tagot számlál. Nyelvészeti vonatkozásban az EME legjelentősebb szerepe az *Erdélyi magyar szótörténeti tár* szerkesztésével és kiadásával kapcsolatos. 1994-től az EME fizetett kutatói állást biztosított előbb egy, majd két nyelvésznek, akik fő feladatuk a Tár szerkesztését kapták. A diktatúra éveiben Nagy Jenő tiszteletbeli tag (egykori főtktár) által őrzött cédulaanyagot, amelyet Szabó T. Attila gyűjtött, s amely több mint egy millió cédulát tartalmaz, az EME átvette megőrzésre. Külön záros szekrényeket biztosít mind a cédulaanyag megfelelő tárolására, mind pedig a Tár korábbi kötetei kéziratos anyagának tárolására. 2000 óta a BBTE Nyelvtudományi Tanszékéről a Tár munkamegbeszélései is az EME-hez költöztek, mert sikerült időközben megfelelő szakmai és infrastrukturális háttérrel biztosítani a munkához. Ily módon a Tár korábbi szerkesztőiből, valamint a később bekapcsolódó fiatalabb kutatókból álló szerkesztői munkaközösség az EME keretei között igazi otthonra lelt. Továbbfejlődve, az EME saját kiadói tevékenységet is kezdeményezett, s az V. kötettől kezdve az Akadémiai Kiadó mellett társkiadóként szívügyének tekintette a Tár soron következő köteteinek megjelentetését is. A Tár XIII. kötetének a kiadását az EME teljességgel magára vállalta, s a kiadást a további kötetek elkészültével folytatni kívánja. Az EME, amely megfelelő keretet tudott biztosítani a Tár köteteinek szerkesztéséhez 1990 után, alkalmas arra, hogy háttérintézményként felvállalja a Tár digitalizálásának munkafolyamatát is.

2006-ban az EME *centenáriumi évet* szervezett, és egész rendezvénysorozattal tisztelgett Szabó T. Attila születésének 100. évfordulóján. 2006 novemberében, a centenárium záró rendezvényeként

az *Erdélyi magyar szótörténeti tár hasznosíthatósága a különböző tudományterületeken* címmel, konferenciát szervezett, amelyen több erdélyi és magyarországi előadó tartott előadást.

Az EME égisze alatt folyó, a nyelvészethez köthető egyéb tevékenységek között meg kell említenünk az EME **vándorgyűléseit**, melyek jelentős szerepet vállalnak a színvonalas tudományos ismeretterjesztésben; a *Magyar Tudomány Napja Erdélyben* című nagy rendezvénysorozathoz (2002 óta minden novemberben) kapcsoló I. szakosztályi **előadásokat**; vagy az I. szakosztály szervezésében zajló **felolvasó üléseket**;

A EME kiadványaként, az *Erdélyi Tudományos Füzetek* sorozatban jelent meg számos nyelvészeti témájú doktori dolgozat, nyelvészeti konferenciák, emlékülések előadásainak szövegei (Ajtay-Horváth 2001, T. Szabó 2003, Szilágyi N. 2004, Benő 2004a, Egyed 2004, Fóris-Ferenczi 2005, Gálffy 2005, Fazakas 2007b, Péntek (szerk.) 2005). Az EME folyóiratának, az *Erdélyi Múzeumnak* hasábjain több tanulmány is megjelent a nyelvészet különböző területeiről.

▲ Egyéb:

◆A Bukaresti Tudományegyetem Hungarológiai Tanszéke

1957-ben alakult meg Bukarestben a magyar szak Márton Gyula vezetésével és Kolozsvárról ingázó tanárokkal (Szigeti József, Antal Árpád). 1960-as megszüntetése után 1969-ben alakult újjá Szabó Zoltán vezetésével, és 1990-ig mellékszakként működött. 1975-től a Keleti Nyelvek Tanszékbe beolvasztva, részlegként végezte munkáját 1990-es újjáindulásáig. 2001-től A-ról B szakra fokozták le újra, majd 2002-től megint A szak lett. A bolognai rendszer bevezetését követően A Románia Területén Beszélt Nyelvek Osztályának részeként létezett, majd 2008 ősztől megszűnt önálló tanszéknek lenni. Ma a Hungarológiai, Roma és Héber Tanszék része. Háttérintézményeként (egykori és jelenlegi tanszéki tagok alapításában) a beolvasztást megelőzően megalakult a sepsiszentgyörgyi székhelyű Romániai Hungarológiai Társaság (RHT).

A Hungarológiai Tanszéken folyó nyelvészeti kutatások elsősorban Zsigmond Győző és Murvai Olga nevéhez kötődnek. Zsigmond Győző 1992 óta oktatója, 2003-tól tanszékvezetője a Hungarológiának; a nyelvészeti diszciplínák közül névtant és nyelvművelést ad elő. Nyelvésként alapító tagja (1991–) és elnöke (1991–1993, 1995–1997), elnökségi tagja (1991–2001) az Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetségének. Murvai Olga kutatási területe a szövegtan, jelentésstan, stilisztika, szövegsemiotika és az összevető grammatikának azok a kérdései, melyek a magyarnak mint idegen nyelvnek az oktatásával függnek össze. Évek óta munkatársa a Debreceni Egyetem, a volt Kossuth Lajos Tudományegyetem keretében működő szövegnyelvészeti kutatócsoportnak, amelyet Petőfi Sándor János vezet, s melynek célja egy szöveg-mondatelemző módszer kidolgozása. Ezekhez a kutatásokhoz több publikációja is kapcsolódik (Muruai 2002, Murvai–Balázs 2002). Egyik képviselője a Szabó Zoltán köré szerveződő iskolának, melyen utolsó tematikus kötete a szecessziót járja körül (Szabó szerk. 2002). A magyar mint idegen nyelv

tanulásához szótárt és tananyagot szerkesztett (Murvai 1997, 2000, 2001, 2003). Újabban a Sapientia EMTE fordító és tolmács szakának létrehozása és működtetése kapcsolódik a nevéhez.

◆**KMEI** (szakkollégiumok támogatása) – a kolozsvári magyar nyelvű állami felsőoktatás (a BBTE) háttérintézményeként 2004-ben megalakult a Kolozsvári Magyar Egyetemi Intézetet (KMEI), mely szakmai elitképzést biztosító szakkollégiumi hálózatot, mesteri programokat, jegyzetkiadást, valamint vendégtanár-programok, kutatási programok, konferenciák, tudományos ülésszakok, műhelyek stb. szervezést támogatja a tudományos és oktatási tevékenység magas színvonalának megteremtése érdekében. A BBTE BTK Magyar és Általános Nyelvészeti Tanszékén folyó mesteri képzést, valamint a 2007-ben alakult Márton Gyula Nyelvészeti Szakkollégium működését is a KMEI támogatja, jelentősen hozzájárulva ezzel a szakmai utánpótlás képzéséhez.

◆**Bolyai Társaság** (jegyzettámogatás) – 2006 februárjában hivatalosan bejegyzett kiadóként létesült a Bolyai Társaság Egyetemi Műhely Kiadója, mely eddig négy nyelvészeti egyetemi jegyzetet adott ki (Benő 2008; Fazakas 2007c, 2008; Kádár 2007).

◆**Sapientia EMTE**

- **Kutatási Programok Intézete** – A Sapientia Alapítvány által 2000 decemberében Kolozsváron létrehozott Kutatási Programok Intézete az erdélyi magyar tudományos kutatást hivatott ösztönözni, és kezdetben külső (azaz nem csupán a magánegyetemi hálózat oktatóinak és doktorandusainak szóló) pályázatokat is meghirdetett; támogatott néhány nyelvészeti kutatást is.
- A **Sapientia**n nyelvészeti vonatkozásban egyes oktatókhoz kapcsolódóan egyéni kutatások folynak:
 - Csíkszereda, Gazdasági és Humántudományok Kar
 - dr. Tódor Erika Mária, egyetemi adjunktus, román–angol szak; kutatási területe: nyelvpedagógia, két- és többnyelvűség, a román nyelv oktatása kisebbségi iskolákban, interkulturális nevelés. A 2004–2005-ös tanévben irányítója egy csoportos kutatásnak *Nyelvi kódváltás és az aszimmetrikus kétnyelvűség* címmel. http://www.edu.u-szeged.hu/mped/document/Todor_MP1051.pdf
 - Lajos Katalin, egyetemi tanársegéd, román–angol szak; kutatási területe: szociolingvisztika, néprajz; kutatási témái: frazeológia, élőnyelvi vizsgálatok <http://www.hargitakiado.ro/cikk.php?a=Mzg1>

◆**Heltai Gáspár Könyvtári Alapítvány**

A nyelvoktatással már korábban is foglalkozó Heltai Gáspár Könyvtári Alapítvány részben szórványmentést és nyelvi revitalizációs programot is felvállalt akkor, amikor 2003-ban a Szabó T.

Attila Nyelvi Intézettel és a budapesti Hungarian Language Schoollal közösen *Nyelvi képzés határhelyzetben* címmel konferenciát szervezett Kolozsváron (2003. január 24–26.). A konferencia előadásai és hozzászólásai a szórványhelyzetben élő, nyelvcsere átment magyar eredetű személyek és csoportok nyelvi rehabilitációjának lehetőségeit mérlegelték. Ennek folytatásaként 2004 novembere és 2006 februárja között egy Socrates-program keretében együttműködés alakult ki a budapesti, Koháry Ilona által vezetett Hungarian Language School – Magyar Iskola, a kolozsvári Bölcsészettudományi Kar, a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet, a Heltai Gáspár Alapítvány, a bécsi egyetem Finnugor Intézete és a stuttgarti Magyar Kulturális Intézet között. A program keretében megszületett a magyart idegen nyelvként oktató tananyag romániai adaptációja azok számára, akik a magyart idegen nyelvként szeretnék tanulni, valamint akik nyelvcsere mentek át, és újra szeretnék a tanulni a magyart nem hivatalos, civil szervezetek által indított tanfolyamokon vagy a működő szórványközpontokban (Koháry–Fazakas 2006).

1.5. A tudományterület kutatási eredményei milyen hatással voltak az erdélyi/romániai magyar társadalom helyzetének alakulására?

A tudományterület kutatási eredményei közül elsősorban a nyelvtervezéssel kapcsolatosaknak lenne mérhető a társadalom helyzetének alakulására tett hatása. A korpusztervezési munkák főként a szaknyelvekre irányultak (az erre vonatkozó adatokat l. fentebb a lexikográfiánál, illetve a SZTANYI bemutatásánál), a legnagyobb társadalmi igény azonban kétségtelenül a közigazgatási kifejezésekkel, intézménynevekkel stb. kapcsolatos munkálatok irányában mutatkozott. Mégis ezeknek a hatása is alatta marad az elvárásoknak, ugyanis nemcsak az önkormányzatok egy része, de a sajtó sem használja (konzekvensen) ezeket a munkákat. Ebben része lehetett a terjesztés és „reklám” esetlegességének, illetve annak is, hogy csak a közelmúltban lett honlapjuk azoknak az intézményeknek (AESZ, SZTANYI), amelyek a kutatásban vagy a kiadásban részt vettek.

A korpusztervezés mellett a nyelvtervezés másik vetülete a státustervezés. Noha ez elsősorban nem nyelvészeti kérdés, az ezzel szorosan összefüggő nyelvi jogi kérdéseknek van nyelvészeti vonatkozása. Az elmúlt időszakban nyelvi jogi kérdésekkel kapcsolatos konferenciák, kiadványok, munkák egyre szaporodtak (pl. Péntek–Benő 2003a, 2003b, Péntek–Benő szerk. 2005, Benő Szilágyi N. 2006). Magyarországi szociológusok kezdeményezésére elindult egy honlap is (www.nyelvijogok.ro), amely a helyi közigazgatásban a polgárok nyelvi jogaiért fellépő kezdeményezéseket támogat, és célja az anyanyelvi jogok használatának terjesztése (ismerteti, mely településeken, milyen intézményekre terjed ki jelenleg az a jog, hogy a magyar nyelvet a hivatalos levelezésben, ügyintézésben használhatják az állampolgárok, segítenek letölthető magyar nyelvű nyomtatványok megtalálásában, illetve elérhetővé tesznek másutt – pl. önkormányzatok, intézmények honlapjain – még meg nem található nyomtatványokat, mintaleveleket, és a hivatalos ügyintézés megkönnyítendő folyamatosan bővülő román-magyar szakmai szöveget tesznek

közzé), mely célok érdekében szakembereket, intézményeket szólított meg/mozgósított. Ennek egyik friss eredménye, hogy a honlap kezdeményezésére a SZTANYI, az AESZ és a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet közreműködésével elkészült a 2008. év legvégén felálló új kormány és államigazgatási rendszer intézményneveinek magyar fordítása (a mintegy 200 intézménynevet tartalmazó lista a http://www.nyelvi jogok.ro/magyar_intezmenyvevek.pdf címről tölthető le). A hivatalos állami intézmények közül elsőként a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet elhelyezte a legfontosabb – önkormányzatokban használatos – nyomtatványok magyar fordítását a honlapján.

A 2001. évi 215-ös úgynevezett „helyi közigazgatási” törvény egyik hozadéka volt az is, hogy a bizonyos településeken magyar helynévtáblák állítása is lehetségessé vált. Hivatalos felkérésre a magyar helységnevek fordítását szintén kolozsvári nyelvészek végezték/bírálták. Erre is, és több más nyelvi (tervezési) kérdésre is igaz, hogy a szakma sokszor csak véleménynyilvánításra kénytelen szorítkozni, ám azt, hogy ezt a politika(i képviselő) mennyire vette/veszi figyelembe, az már nem a szakmán múlik.

Egy másik (részben) nyelvészeti vonatkozású, de társadalmi hatású probléma a nyelvhasználat színvonalának kérdése. Ebben az elmúlt időszakban a szakma is megszólalt folyamatosan: a nyilvános nyelvhasználat színvonalának normalitása érdekében a média munkatársainak képzéseket szervezett; felhívta a figyelmet a kiadványok, tankönyvek, tankönyv- és vizsgatétel-fordítások nyelvi igénytelenségére stb. Sajnálatos módon mindez nem változtat azon a képen, hogy általánosságban ma is sok felületesség, a nyelvi tekintetben (is) gondozatlan, szaklektorálás nélkül megjelenő kiadvány. Mindenképpen cél az anyanyelvűség a tudományművelésben, de ez feltételezi a magyar szaknyelv és szaknyelvi stílus magas szintű ismeretét. Úgy tűnik azonban, hogy a mennyiségi és a terjedelmi bővülés arányában csökkent a kiadványok nyelvi (és néha szakmai) igényessége. Ez ellen a provincializmus ellen nem lehet csak nyelvészeti eszközökkel küldeni.

Szintén a nyelvhasználat kérdésköréhez kapcsolódik az anyanyelvi mozgalmak területe. Itt is folyamatos volt szakmai megalapozás, és ennek nagy (voltage) a közéleti nyilvánossága, és az oktatásra gyakorolt hatása is jelentősnek mondható.

1.6. Hogyan értékelhetők a tudományterület erdélyi/romániai magyar képviselőinek és intézményeinek a nemzetközi kapcsolatai?

A hazai nyelvészeti kutatások zöme nem elszigetelten működik:

- néhány alulreprezentált területen (elméleti és rendszernyelvészet, textológia stb.) egyéni kutatások folynak, amelyek a hazai szakmai nyilvánosság hiányában külföldön legitimizálódnak;
- egyes intézményekben zajló programjaink hozzájárulnak a Kárpát-medencei konvergenciához (vö. Termini kutatóhálózat, mely a kolozsvári/sepsiszentgyörgyi

SZTANYI-n kívül a budapesti Nyelvtudományi Intézetet, a dunaszerdahelyi Gramma Nyelvi Irodát, a beregszászi Hodinka Antal Intézetet, a szabadkai Magyarságkutató Tudományos Társaságot, ill. Szlovéniában, Ausztriában, Horvátországban működő kutatókat gyűjt egybe);

- személyes és intézményi kapcsolatok, különböző szintű együttműködési programok léteznek, elsősorban Magyarországgal (a vizsgálati tárgy – a magyar nyelv – révén ezek a kapcsolatok elsősorban Magyarország felé irányulnak).

A nemzetközi kapcsolatok erősödéséhez járul hozzá az is, hogy újabban egyre több hazai nyelvész publikál idegen nyelven (főként angolul), és jár el Magyarországon kívüli nemzetközi konferenciákra. Emellett az ötévente megrendezésre kerülő Hungarológiai Kongresszus is olyan fórum, mely a hungarológiai tárgyak és témák nem csak magyar anyanyelvű kutatóit vonzza, s a kongresszus lokációi révén (Bécs, Róma-Nápoly, Jyväskylä, 2001-ben éppen Kolozsvár) is a nemzetközi szakmai kapcsolatok építését tartja szem előtt.

2. Célok, jövőkép:

2.1. Az Ön által irányított szakmai testület hogyan látja a tudományterület helyzetének alakulását a következő 10–15 évben?

A kérdésnek talán a jogi-anyagi, illetve a személyi vetülete a legrelevánsabb. A szakmai vetületről nem sokat lehet jósolni, azt leszámítva, hogy a szakma művelésének feltételei részben vélhetően javulni fognak. Az internetes technológia fejlődése, a digitalizálás korszaka megoldás jelenthet az egyik olyan problémára, amellyel ma minden hazai kutató szembesül: a szakirodalom hiánya, ebből fakadóan az elméleti jellegű kutatások háttérbe szorulása (például a forrásfeltáráshoz, empirikus vizsgálatokhoz, terepkutatásokhoz képest), illetve ezeknek a külföldi, elsősorban magyarországi ösztöndíjaktól és mobilitásoktól való függősége.

A személyi vonatkozásokat illetően úgy tűnik, az elkövetkező 10–15 évre biztonságot ad a megtörtént generációváltás, noha nem minden esetben járt együtt a generációváltás „paradigmaváltással” is, és sokszor nem a legjobbak, hanem az itthon maradók azok, akik a szakmában dolgoznak.

Jogi-anyagi tekintetben a legbizonytalanabb a jövő, ugyanis intézményi garanciák alapvetően hiányoznak, és a törvényi háttér sem garantál semmit. Az egyes intézmények normatív támogatás híján bizonytalan időre szóló egyéni ösztöndíj-pályázatokkal működik, ami lehetetlenné teszi olyan önálló státusok meghirdetését, amelyek biztos alapot és perspektívát teremtenének a legfiatalabb munkatársaknak és folyamatosságot biztosítanának az intézménynek.

2.2. Az erdélyi/romániai magyarság jelenlegi helyzetéből – adottságaiból és szükségleteiből – kiindulva, milyen fontosabb, a soron következő 10–15 évben teljesíthető célkitűzéseket

fogalmaznának meg a tudományterület képviselő erdélyi/romániai magyar szakmai közösség számára?

1. Hagyományosan a hazai nyelvészeti kutatások abból (a hibás) premisszából indultak (indulnak?) ki, hogy a nyelvészet nemzeti (vagyis regionális) jellegű tudomány. Ebből fakadóan a hazai nyelvészeti kutatások sok területen nemcsak alulreprezentáltak (elméleti nyelvészet, rendszernyelvészet, általános nyelvészet stb.), hanem tulajdonképpen hiányoznak (interdiszciplináris „lingvisztikák”: pszicholingvisztika, neurolingvisztika; az alkalmazott nyelvészet egyes területei, számítógépes nyelvészet stb.). Nem lehet ugyan cél, hogy egy amúgy is kritikus létszám alatti nyelvész-közösség lefedje a nyelvészet összes területét, és lehetőség szerint eleget kell tenni a nemzeti közösség elvárásainak is; mindez azonban hatékonyan és versenyképesen csak úgy elképzelhető, ha a nyelvészet mint (a regionálissal szemben) általános tudomány perspektíváját is folyamatosan szem előtt tartja. Ez azt is jelenti, hogy a specifikusan „hazai” témák mellett egyre nagyobb hangsúlyt kellene fektetni az elméleti tájékozódásra, a Magyarországon túli nemzetközi kapcsolatokra, az új generáció (elsősorban a külföldön doktorálók) integrációjára.
2. Noha a tudományterületnek és hazai művelőinek személyes és intézményes nemzetközi (elsősorban magyarországi) kapcsolatai kellőképpen sokrétűek, a román nyelvészeti kutatásokkal való érintkezési terület szinte jelentéktelennek mondható. Az együttműködés korlátai mindkét részről elsősorban ideológiai jellegűek, másodsorban azonban érdektelenségből fakadnak. A román nyelvészek között is nagyjából kihalt/már nem aktív az a generáció, aki még beszélt/értett magyarul. A támogatási rendszer (a Soros-pályázatokat leszámítva) szintén nem fektetett különös hangsúlyt az ilyenfajta együttműködések szorgalmazására. A lassan egyre fontosabbá váló európai pályázati rendszer viszont vélhetően pozitív hatással lesz majd ezekre az együttműködésekre, amik a nyelvtudomány vonatkozásában főként a dialektológia, a kontaktológia, a lexikográfia (vagy akár az elméleti nyelvészeti kutatások) területén bizonyulhatnak gyümölcsözőknek.
3. A dialektológiában és nyelvtörténetben elkészültek/elkészülnek a nagy szintézisek, s ezzel lezárul egy korszak. A nyelvtörténetben a SzT több generációnyi nyelvésznek is munkát adott, ezzel párhuzamosan viszont mára szinte teljesen elhanyagolttá vált a forrásfeltárás. A kolozsvári könyvtárak régi gyűjteményeinek anyaga is szinte áttekinthetetlen, a vidéki könyvtárakról, az állami levéltárakról nem is beszélve. Az elmúlt néhány évben pozitív fordulatként értékelhető, hogy kormány szinten olyan intézkedések történtek, amelyek a kutatást célzottan ellehetetlenítő bürokráciát részlegesen megszüntetve az állami levéltárak anyagát legalább részben kutathatóvá tették. Ez a folyamat nem visszafordíthatatlan, hiszen politikai konjunktúrától függő, ezért igen fontos lenne most a gyűjtemények feltárása, lehetőség szerint digitalizálása, a források mentése. Ugyanakkor a nyelvtörténeti kutatások szemléletváltása is várat magára hazai viszonylatban: nincsenek művelői például a történeti szociolingvisztikának vagy szociopragmatikának; a kognitív

irányzatok azonban – részlegesen – nyelvtörténeti vizsgálatokra való applikációjukban is jelen vannak.

4. A jelenleginél sokkal nagyobb hangsúlyt kellene fektetni az oktatás kérdéseire, és nagyobb szerepet kellene vállalni a közoktatás szakmai felügyeletében. A közoktatásban elkezdődött egy reformfolyamat, melynek első lépésként – egyetemi szakemberek bevonásával is – a tantervek megújítása volt a célja. Az új tantervekben mind a nyelvi, mind az irodalmi nevelés a szövegértési és szövegalkotási képességfejlesztésbe mint fő célba van integrálva. Ez tartalmi újítást (tudományos korszerűség!) és módszertani váltást (induktivitás, probléma- és tevékenységcentrikusság, differenciáltság, ismeretközlés helyett képességfejlesztés stb.) egyaránt szükségessé tesz. Az új tanterv azonban csak akkor eredményez valódi reformot, ha szakmailag megfelelő és színvonalas oktatási anyagok (tankönyvek, tanmenetek, segédkönyvek, munkafüzetek) is születnek, illetve rendszeres tanártovábbképzések biztosítják a szemléleti váltás érvényesülését.

Ezzel is összefüggésben a kutatásnak az oktatásba való integrációjára kell törekedni, ami egyes diszciplínák esetében megvalósul, másokat azonban éppen a bolognai folyamat által átalakított BA és MA rendszer helyez mellékvágányra. Ez a rendszer a diákoknak a kutatásba való integrálását is nehezebbé teszi.

5. Amellett, hogy milyen magyar nyelvet, az is fontos szempont, hogy (kisebbségi körülmények között) milyen magyar nyelven oktatnak az iskolában. A kisebbségi nyelvhasználat és nyelvi helyzet ismeretében fontos folyamatosan részt venni a nyelvi tervezésben (tankönyvek, szakszótárak, kétnyelvű szótárak stb.), és a nyelvi revitalizációt célzó módszerek és anyagok kidolgozásában.
6. A nyelvi igényesség mellett fontos a szakmai igényesség fő szemponttá tétele. Ahogy erre Péntek 2002 is rámutat, meg kell szabadulnia a szakmának (és általában az erdélyi tudományosságnak) attól a mentalitástól, amely a kritikát személyeskedésnek tekinti (vagy csak hierarchikusan lefele működteti), és gyakorlatilag sokszor pusztán formális „rítusok” performálásához köti a szakmai eredmények legitimizálását. Ez jellemzi helyenként akár a fokozatszerző eljárásokat is (legyen szó doktori disszertációról, magiszteri vagy tanári fokozati dolgozatról).

Megjegyzendő, hogy míg egy (Magyarországtól különböző) külföldi folyóiratokban való publikálás esetén a névtelen cikk kötelező lektorálások újraírások során megy át, ez nálunk (és részben Magyarországon is) szinte teljesen hiányzik. Ez ellentétes a minőségbiztosítással, de olyan mentalitást konzervál, amely kedvez a tekintélyelvnek, a szakmai „paternalizmusnak”, valamint a kialakult szakmai viszonyok légkörének, viszont óhatatlanul a provincializmus fenntartásának eszköze. Összefügg ez azzal is, hogy a hazai szakmai élet olyannyira kritikus létszám alatti, hogy nincs tudományos nyilvánosság, egy-egy szakcikk hozzáértő bírálata sokszor nincs is más szakember, mint a szerző maga. Ezért – ahogy magyarországi szakfolyóiratok szerkesztőbizottságában is szerepelnek határon túli szakemberek – általánossá kellene válnia hazai viszonylatban is, hogy magyarországi szakembert kérnek fel szaklektorálásra. Ennek hiányában a

pusztán pályázati támogatások elszámolására írt szövegek színvonalát nehéz lesz túllépni (és ez fokozottan igaz a most formálódó, pályakezdő szakemberekre).

7. Célzott támogatásokkal biztosítani, hogy a pályakezdők ne hagyják el a pályát és/vagy az országot. Ahol 10–15 évi egyetemi/kutatóintézeti munka az országos átlagfizetés alatti összeggel van honorálva, ott a szakmára, ill. a (szakmai) közéletben való részvételre fordítható idő a létfenntartásért vállalt egyéb munkákra fordított idővel vetekszik. Emiatt (is) az a közéletben is aktív szerepet vállaló új szakember-generáció, akiknek 10–15 éven belül (vagy még hamarabb) át kellene venniük a stafétát, szinte teljességgel hiányzik. Emellett az egyetemi leterheltség éppen elsősorban azt a fiatal generációt érinti (tanársegéd, adjunktus), akik kutatói pályájukat is most kellene hogy megalapozzák.

2.3. A tudományterület eredményeinek milyen változásokat kellene eredményezniük az erdélyi/romániai magyarság helyzetében?

Az 1.5. alatt felsoroltak folytatására van szükség. Ebből kiemelendők a nyelvi tervezéssel, nyelvi jogokkal (magyar nyelvhasznált köre) kapcsolatos kérdések egyfelől, másfelől a közéletiség (pl. médianyelv) anyanyelvűségére való odafigyelés (a színvonal „normalitása”), ennek, ill. a nyelvi értékek megőrzésének bátorítása, az ezekhez kellő eszközök biztosítása.

3. A kivitelezés:

3.1. Az Ön által irányított szakmai testület megítélése szerint kinek kellene magára vállalnia a kezdeményezést a 2.2. kérdésre adott válaszban megjelölt célok teljesülése érdekében?

A 2.2. alatt felsorolt 7 pont zöme olyan problémát fogalmaz meg, amelynek megvalósításhoz stabil intézményes és infrastrukturális háttér szükséges (vö. hiányzó vagy anyagilag kormány(váltások)tól függő intézetek, intézmények). Ezek létrehozásában/fenntartásában szerepe lehet a politikai érdekképviselőnek, az anyagi forrásokat biztosító intézményeknek/kormány(ok)nak, a már meglévő szakmai intézményeknek és szakmai testületeknek, az uniós célzott együttműködési pályázatoknak stb.

3.2. Milyen körülmények, illetve várható fejlemények fogják akadályozni a célok teljesülését?

Az akadályok anyagi/politikai, jogi és szakmai természetűek egyaránt lehetnek. Probléma lehet az intézmények (és finanszírozásuk) politikai függősége (és ez mindkét országban változhat kedvezőtlenül számunkra); a normatív támogatások hiánya; az esetleges, kiszámíthatatlan jellegű tudományos támogatás, ami a tervezhetőséget erősen korlátozza; az esetleges anyanyelvhasználatot

korlátozó intézkedések; intézmények politikai szempontú átalakítása/megszüntetése; a szabályozások kedvezőtlen változása; a szakmai munka (anyagi vagy ideológiai okú) ellehetetlenítése; a tudományos kutatás személyi feltételeinek a megszűnése (a nagy iskolaformáló egyéniségek, a mai 60–70 éves korosztály, akiket pl. az aktuális egyetemi politika anyagi megfontolásokra hivatkozva mellékvágányra helyez, ezzel éppen iskolaépítő tevékenységüket szüntetve meg, vagyis megszűnik a tudományos kutatás személyi feltételeinek az egyetemi oktatás révén való biztosítása); stb.

3.3. Milyen körülmények, illetve várható fejlemények lesznek felhasználhatók a célok teljesülésének elősegítése érdekében?

Mindannak az ellentéte, amit a 3.2. alatt felsoroltunk.

3.4. Az Ön által irányított szakmai testület hogyan látja tulajdon szerepét a megjelölt célok kivitelezésében?

A KAB Nyelvtudományi Szakosztályának alapvetően a következőkben kell szerepet vállalnia:

- a magyar nyelvészet romániai intézményeinek és művelőinek, illetve mindazoknak az akadémiai és felsőoktatási intézményeknek és nyelvészeknek a (különböző szintű együttműködési programok keretében való) összefogásában, akik (bárhol a világon) fontos erdélyi témákkal foglalkoznak.
- a régió tudományos közösségének munkáját kell segítenie (számára a nyilvános fórumokat, a kutatást elősegítő eszmecserék alkalmait megteremteni – külön figyelve az interdiszciplináris jellegű, illetve a regionális témák megvitatását célzó, valamint a nemzetközi méretű összejövetelekre).
- a hazai társadalom felé kellene képviselnie a tudományos közösséget, a tudományosan is megalapozott álláspontokat és véleményeket, népszerűsítve azokat.
- szerepet kell vállalnia a tájékoztatásban, a közvetítésben, a szakmai felügyeletben.

4. Egyéb:

4.1. A fentiekben érintetteken kívül mire hívná még fel a KAB felkérésére erdélyi/romániai magyar kutatási stratégiát kidolgozó szakértők figyelmét?

Köszönjük, hogy időt fordított kérdéseink megválaszolására!

Hivatkozások

AJTAY-HOTVÁTH Magda

2001 *A szecesszió stílusjegyei a századforduló magyar és angol irodalmában*. Erdélyi Tudományos Füzetek 232. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.

ASZTALOS István

2004 *Kolozsvár. Helynév- és településtörténeti adattár I–II*. Polis, Kolozsvár.

BAKK-MIKLÓSI Kinga

2006 *Pszicholingvisztikai alapozás – Segédlet a pszicholingvisztika tanulmányozásához*. Ábel Kiadó, Kolozsvár.

2007 *A beszédértés és a beszédprodukciónak fejlődése magyar–román kétnyelvű gyermekeknél*. Doktori disszertáció. Kolozsvár. BBTE BTK.

BÁLINT Emese–PÉNTÉK János (szerk.)

2009 *Oktatás: nyelvek határán. Közelkép és helyzetkép a romániai magyar oktatásról*. Szabó T. Attila Nyelvi Intézet Kiadványai 5. Anyanyelvűpolók Erdélyi Szövetsége.

BARA Gyula – TELEGDI Pál (összeáll.)

1993 *Magyar–román és román–magyar számítástechnikai kisszótár*. Stúdium, Kolozsvár.

BENŐ Attila

2000 Kognitív pszichológiai szempontok a nyelvi érintkezés vizsgálatában. *Erdélyi Pszichológiai Szemle*, 31–41.

2004a *A kölcsönszó jelentésvilága*. Erdélyi Tudományos Füzetek 246. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.

2004b A hatalom metaforája. In: Jankovics József – Nyerges Judit (szerk.) *Hatalom és kultúra*. Az V. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus előadásai. II. Budapest: Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság. 771–785.

2008 *Kontaktológia. A nyelvi kapcsolatok alapfogalmai*. Egyetemi Műhely Kiadó, Kolozsvár.

2007 Nyelvi jogok és anyanyelvhasználat Romániában. In: Bodó Barna (szerk.) *Nyelvi jogok, nyelvpolitika*. Szórvány Alapítvány, Temesvár. 35–44.

2009 A dolgok másik neve. Újabb erdélyi lexikográfiai munkálatok. *Korunk* 2009/2.

BENŐ Attila – BECZE Orsolya – ERDÉLY Judit (szerk.)

2004 *Magyar–román közigazgatási szótár*. AESZ, Sepsiszentgyörgy.

BENŐ Attila – Murádin László

2002 Csángó Dialect – Csángó Origins. In: Diószegi László, Teleki László (ed.) *Hungarian Csángós in Moldavia*. Budapest, Foundation – Pro Minority Foundation. 163–176.

BENŐ Attila – SÁROSI-MARDIROSZ Krisztina

2008 *Román–magyar oktatásterminológiai szótár*. AESZ, Sepsiszentgyörgy.

BENŐ Attila – SZILÁGYI N. Sándor

- 2005 Hungarian in Romania. In: Anna Fenyvesi (ed.) *Hungarian Language Outside Hungary*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 133–162.
- BENŐ Attila – SZILÁGYI N. Sándor (szerk.)
2006 *Nyelvi közösségek – nyelvi jogok*. A Szabó T. Attila Nyelvi Intézet Kiadványai 3. Kolozsvár: Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége.
- BÍRÓ András – JENEI Dezső – ROHONYI Vilmos
1981 *Magyar–román műszaki szótár I–II*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.
- BOCSKAI István – MATEKOVITS György – SZÉKELY Melinda – KOVÁCS-KURUCZ J. Szabolcs
2003 *Magyar–román–angol fogorvosi szótár*. Sapiientia Könyvek 16. Sapiientia Alapítvány Kutatási Programok Intézete, Scientia Kiadó, Kolozsvár. (online elérhető: <http://mek.niif.hu/01700/1744/01744.pdf>)
- BOKOR Elvira
1999 *Magyar–román állategészségügyi szótár*. h.n.
2007 *Román–magyar állategészségügyi szótár*. h.n.
- BURA László
2007 *Öt évszázad utcanévei. Szatmárnémeti (Satu Mare) (1500–2000)*. Hírlap könyvek. Státus, Csíkszereda.
2008a *Szatmári szólások és közmondások*. Hírlap könyvek. Státus, Csíkszereda.
2008b *Szatmár megye helynevei (földrajzi nevei) I–II*. Státus, Csíkszereda.
- CSOMORTÁNI Magdolna
2008 *Az Erdélyi magyar szótörténeti tár és a leíró helynévtan lehetséges interdiszciplináris kapcsolatai*. *NyIrK* LII: 177–184.
- CZONDI János – KASSAY Ildikó – SZABÓ Bertalan
1997 *Magyar–román és román–magyar matematikai szótár*. Stúdium, Kolozsvár.
- DELESEGA Gyula – BORZA Ioan
2003 *Magyar–román, román–magyar épületgépészeti szakszótár*. Orizonturi Universitare, Temesvár.
- DEMÉNY Piroska
2006 *A szecesszió főbb stiláris sajátosságai Bánffy Miklós írásművészetében*. Kolozsvár, Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar.
- EGYED Emese szerk.
2004 *Aranka György gyűjteménye I. Az emberarcú intézmény – Tanulmányok Aranka György köréből*. Erdélyi Tudományos Füzetek 249. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.
- FAZAKAS Emese
2002 *Személyragozható igekötők?* In: Gréczi-Zsoldos Enikő – Kovács Mária (szerk.): *Köszöntő kötet B. Gergely Piroska tiszteletére*. A Miskolci Tudományegyetem Magyar Nyelvtudományi tanszékének Kiadványai 1. Miskolc. 32–36.

- 2003a Új utak a nyelvtörténeti anyagok feldolgozásában. In: Büky László – Forgács Tamás (szerk.): *A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei III. Magyar és finnugor jelentéstörténet*. Szegedi Tudományegyetem, Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged. 14–21.
- 2003b Az *alá* igekötő használata az ómagyar kortól napjainkig. *NyIrK*. XLVII: 77–96.
- 2003c Igekötős igék tanítása idegen anyanyelvűek számára. In: Nádor Orsolya – Szűcs Tibor (szerk.): *Hungarológiai Évkönyv 2003*. Pécsi Tudományegyetem, Pécs. 18–24.
- 2004 Apáczai Csere János nyelve a korabeli grammatikák tükrében. In: Péntek János (szerk.): *Magyarul megszólaló tudomány*. Lucidus Kiadó, Budapest. 81–89.
- 2005a Az *alá* igekötő használata a XVI. században. In: Szabó Levente – Zabán Márta (szerk.): *Filo-logikák. Tanulmányok a nyelv- és irodalomtudomány köréből*. A RODOSZ IV. Tudományos Konferencián elhangzott előadások. Kriterion, Kolozsvár. 24–36.
- 2005b Brassai Sámuel és a nyelvújítás. In: Péntek János (szerk.): *A nyelvész Brassai élő öröksége*. Erdélyi Tudományos Füzetek 256. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár. 59–62.
- 2005c A *fel-*, *le-* és *alá-* igekötők jelentésszerkezete (I). *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* XLIX/1–2: 57–97.
- 2006 A *fel-*, *le-* és *alá-* igekötők jelentésszerkezete (II). *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* L/1–2: 91–120.
- 2007a Az *Erdélyi magyar szótörténeti tár* mint rendhagyó történeti lexikográfiai munka. In: Magay Tamás (red.): *Múlt és jövő vonzásában*. Lexikográfiai Füzetek 3. Akadémiai Kiadó, Budapest. 23–36.
- 2007b *A fel, le és alá igekötők használati köre a kései ómagyar kortól napjainkig*. Erdélyi tudományos Füzetek 260. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.
- 2007c *Bevezetés a magyar nyelvtörténetbe. Nyelvi változások, a magyar helyesírás és szókincs története*. Egyetemi Műhely Kiadó, Kolozsvár.
- 2007d Teret hódító igekötőink és a nyelvművelés. *Magiszter* V/2: 84–90.
- 2007e Bolyai János „tökélyes” nyelve. In: Benő Attila – Fazakas Emese – Szilágyi N. Sándor (szerk.): *Nyelvek és nyelvváltozatok. Köszöntő kötet Péntek János tiszteletére I–II*. a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet Kiadványai 4., Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége Kiadó, Kolozsvár. I/285–295.
- 2007f A fenn–lenn viszony a mai magyarban. In: Zelliger Erzsébet (szerk.): *Nyelv, területiség, társadalom. A 14. Élőnyelvi Konferencia előadásai*. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. 198–212.
- 2008 *A magyar nyelv kis történeti nyelvtana*. Egyetemi Műhely Kiadó, Kolozsvár.

FAZAKAS Emese (főszerk.)

2002 *Román–magyar közigazgatási szótár*. Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége, Sepsiszentgyörgy.

2005 *Román–magyar gazdasági szakszótár – Dicționar economic român–maghiar*. Romániai Magyar Közgazdász Társaság – Asociația Economiștilor Maghiari din Transilvania, Kolozsvár. 314.

FAZAKAS Emese – SOMAI József

2008 *Magyar–román gazdasági szakszótár*. Romániai Magyar Közgazdász Társaság, Kolozsvár.

FODOR László

1999 *Román–magyar pszichopedagógiai szótár*. Educatio Kiadó, Kolozsvár.

2000 *Angol–román–magyar pszichológiai és pedagógiai szótár*. Educatio Kiadó, Kolozsvár.

FÓRIS FERENCZI Rita

2005 *A visszahatás kifejezése a magyar nyelvben történeti megközelítésben*. Erdélyi tudományos Füzetek 251. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.

2007 *Anyanyelv-pedagógia – Kísérlet az elmélet(ek) és a gyakorlat egybehangolására*. Ábel, Kolozsvár.

GÁL Noémi

2009 *A nyelvi revitalizáció elmélete, módszerei és perspektívái*. Doktori értekezés. BBTE BTK, Kolozsvár.

GÁLFFY Mózes

2005 *Magyarói nyelvjárási tanulmányok*. Erdélyi tudományos Füzetek 257. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.

B. GERGELY Piroska

2000 Szóhasználati párhuzamok Heltai Gáspár fabuláinak és a korabeli Kolozsvárnak beszélt nyelvéből. *MNyj* XXXVIII: 41–51.

2001 Beszélt nyelvi metaforák a régi erdélyi nyelvben. In: Kemény Gábor (szerk.): *A metafora grammatikája és stilisztikája*. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 9–15.

2002 A közéleti és a beszélt nyelv viszonya az erdélyi fejedelemségben. In: *Hungarológia és dimenzionális nyelvszemlélet*. Előadások az V. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson, Jyväskylä. 187–99.

2003a A jelentésváltozások szerepe az erdélyi fejedelemség közéleti nyelvében. In: Büky László – Forgács Tamás (szerk.): *A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei III. Magyar és finnugor jelentéstörténet*. Szegedi Tudományegyetem, Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged. 47–51.

2003b *A felekezetek hatása az erdélyi keresztnévhasználatra a reformáció és ellenreformáció korában*. *MNyTK*. 219. sz. Budapest.

2005 *Kalotaszeg magyar kereszt- és becenevei*. Budapest–Miskolc.

2008 *Az Erdélyi magyar szótörténeti tár felhasználása az újabb magyar nyelvészeti kutatásokban.* *NyIrK* LII: 147–156.

HEGEDŰS Sándor – KISS András – NEMES István

2006 *Román–magyar jogi szótár.* II. kiadás, Kriterion Kiadó, Bukarest.

HERBSZT István

1996 *Pszichológiai-pedagógiai kisszótár.* Sepsiszentgyörgyi Pedagógusok Háza, Sepsiszentgyörgy.

JANCSÓ Árpád

1996 *Magyar–román, román–magyar üzleti műszaki szótár.* Műszaki Fordító és Szolgáltató Rt., Budapest.

KÁDÁR Edit

2001 Gond van! Töprengések a létigés szerkezetek egy sajátos típusa kapcsán. In: Petőfi S. János–Szikszainé Nagy Irma (szerk.): *Grammatika – szövegnyelvészet – szövegtan.* Officina Textologica 5. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. 70–80.

2002a Nyelvvesztés – nyelvmegtartás. Iskoláskorúak nyelvhasználata a szórványban. In: Hoffmann István – Juhász Dezső – Péntek János (szerk.): *Hungarológia és dimenzionális nyelvszemlélet. Előadások az V. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson* (Jyväskylä, 2001. augusztus 6–10.). Debrecen – Jyväskylä. 317–328.

2002b (Bá)birkózás. In: Szikszainé Nagy Irma (szerk.): *Szövegmondat-összetevők lehetséges lineáris elrendezéseinek elemzéséhez. Magyar nyelvű szövegek elemzése. Diskusszió.* Officina Textologica 6. A Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadója, Debrecen. 25–49.

2002c A relatív állítások és az ún. témaismétlő névmások. In: Andor József – Benkes Zsuzsa – Bókay Antal (szerk.): *Szöveg az egész világ.* Petőfi S. János 70. születésnapjára. Tinta Könyvkiadó, Bp. 302–312.

2004 Hány van van? In: Büky László (szerk.): *A mai magyar nyelv leírásának újabb módszerei VI.* Szegedi Tudományegyetem, Általános Nyelvészeti Tanszék – Magyar Nyelvészeti Tanszék. 53–63.

2006a *Atmospherical constructions in Hungarian.* 2006. 1–17. (First Central European Student Conference in Linguistics, Budapest, May 29–31, 2006.) <http://www.nytud.hu/cescl/>

2006b Ethnolinguistic Vitality in Diaspora. Oltszakadát (Săcădate). In: Balázs Balogh – Zoltán Ilyés (ed.): *Perspectives of Diaspora Existence. Hungarian Diasporas in the Carpathian Basin – Historical and Current Contexts of a Specific Diaspora Interpretation and Its Aspects of Ethnic Minority Protection.* Akadémiai Kiadó, Budapest. 227–257.

2006c *A kopula és a nominális mondat a magyarban.* Doktori értekezés. BBTE BTK., Kolozsvár.

2007a Az ige–igekötő szórend csángó beszélt nyelvi szövegekben. In: Maticsák Sándor, Jankovics József, Kolláth Anna, Nyerges Judit, Péntek János, Hoffmann István, Juhász Dezső (szerk.): *Nyelv, nemzet, identitás. A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus (Debrecen, 2006. augusztus 22–26.) nyelvészeti előadásai*. Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság, Budapest–Debrecen. 61–80.

2007b *Alaktan és szófajtan*. Egyetemi Műhely Kiadó – Bolyai Társaság, Kolozsvár.

K(OVÁCSNÉ) JÓZSEF Magda

2005 *Napok és nevek. Keresztszülők könyve*. Művelődés, Kolozsvár.

KOHÁRY Ilona – FAZAKAS Emese

2006 *Magyar iskola Romániában*. Ed. Hungarian Language School, Budapest.

KÓSA Ferenc

2001 A Halotti Beszéd *isa* szavának újabb megfejtése. *Erdélyi Múzeum* 3–4.

2005 Gombocz Zoltánra emlékezve. *Erdélyi Múzeum* 3–4: 188–190.

2008 Megjegyzések a vargasi rovásfelirat újabb megfejtéséhez. *NyIrK* LII: 65–72.

LŐRINCZI Réka

2001 Az Erdélyi szótörténeti tár sajtófogadtatása és tudományos felhasználása. *Erdélyi Múzeum* 1–2: 103–120.

MAGYARI Sára

2004 *Magyarul nem magyaroknak*. Editura Marineasa, Temesvár.

MÁTHÉ Dénes

2002 Kérdések a metafora körül. *Korunk* 2002/9, 98–103.

2005 *A költői kép szemiotikai és irányzati vizsgálata a két világháború közti magyar költészetben (expresszionizmus, szürrealizmus, tárgyias-intellektuális stílus)*. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Kiadása, Kolozsvár.

2006a *Retorika a bölcsészeti oktatásban*. Ábel Kiadó, Kolozsvár.

2006b Zlinszky Aladár stilisztikai munkásságáról. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények*, 1–2: 79–90.

2007 Magyar stilisztika a XX. század első felében. Uő: *Nyelvi létmódok*. KOMP-PRESS, Korunk Baráti Társaság, Kolozsvár. 163–215.

2008 Szabó Zoltán stílustörténeti szintéziséről. *Korunk*, 9: 102–105.

MATICSÁK Sándor (szerk.)

2007 *Nyelv, nemzet, identitás*. I. kötet, Debrecen–Budapest, Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság.

MEZEI József

2006 *Magyar–román–angol jogi, közgazdasági és üzleti szótár*. C.H. Beck Kiadó, Bukarest.

MURÁDIN László

2003 *Utak és nevek. Településnevek erdélyi utakon.* A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, Budapest.

2005 *Erdélyi magyar családnevek.* Europrint, Nagyvárad.

2007 *Utak és nevek. Településnevek partiumi utakon.* Europrint, Nagyvárad.

MURVAI Olga

1997 *Gramatică comparată maghiaro-română* = Magyar–román összehasonlító nyelvtan Ed. Cavallioti Kiadó, Bukarest.

2000 *Curs practic de limbă veche și paleografie maghiară* = Magyar nyelvtörténeti és paleográfiai gyakorlókönyv. A Bukaresti Egyetem Kiadója, Bukarest.

2001 *Dictionar român-maghiar de expresii* = Román–magyar kifejezések kéziszótára. Sprinter Publisher Könyvkiadó, Budapest.

2002 Téma-réma tagolás és a fordítás kérdése szövegtani nézőpontból. In: Petőfi S. János–Szikszainé Nagy Irma: *A kontrasztív szövegnyelvészet aspektusai. Linearizáció: téma-réma szerkezet.* Officina textologica 7. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. 129–140.

2003 *Román–magyar, magyar–román kifejezések kieszótára.* Goldfish Dictionaries sorozat. Sprinter Publisher Könyvkiadó, Budapest.

2006 *Viseltes szavak.* Pallas-Akadémiai Kiadó, Csíkszereda.

MURVAI Olga–BALÁZS Géza

2002 *A szövegek szövésmintái.* Stúdium, Kolozsvár.

NÉMETH Boglárka

2007 *A predikatív határozói igeneves szerkezetek. Egy aspektuális megközelítés.* Magiszteri dolgozat. Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár.

ORBÁN Béla – SZÉKELY Győző

2007 *Román–magyar, magyar–román matematikai szótár.* Ábel Kiadó, Kolozsvár.

PÁLFALVI Attila

2005 *Román–magyar műszaki tudományos szótár.* Gloria Kiadó, Kolozsvár.

PÁLFALVI Attila – JENEI Dezső

1987 *Magyar–román műszaki szótár.* Editura Tehnica, Bukarest.

PÉNTÉK János

2001a *Visszatért a múlt.* Krónika, III. 264. 2001. november 10–11.

2001b A hiány tünetei a külső régiók magyar nyelvi változataiban. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények XLV*, 1–2: 117–123. (a szám 2004-ben jelent meg!)

2002 Örökség és kihívás. Az erdélyi magyar nyelvtudomány a század- és ezredfordulón. In: Tánzos V. – Tőkés Gy. (szerk.) *Tizenkét év. Összefoglaló tanulmányok az erdélyi magyar tudományos kutatások 1990–2001 közötti eredményeiről.* Scientia Kiadó, Kolozsvár. I. kötet, 15–50.)

2003 *Népi nevek, népi hagyományok.* Mentor, Marosvásárhely.

- 2004a A moldvai magyar nyelv szótára – elvek és problémák. In: Kiss Jenő (szerk.) *Nyelv és nyelvhasználat a moldvai csángók körében*. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. 180–196. (MNYTK. 222. sz.)
- 2004b *Anyanyelv és oktatás*. Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda.
- 2004c Aktuális folyamatok a romániai (magyar) felsőoktatásban. In: Cseke Péter–Kozma Kis Erzsébet (szerk.): *Minőségi igények és módszertani követelmények a felsőoktatásban*. Presa Universitară Clujeană Kiadó, Kolozsvár. 11–18.
- 2004d A magyar nyelv szótárai, nyelvtanai, kézikönyvei és a határon túli magyar nyelvváltozatok. *Magyar Tudomány* 2004/7: 724–726. <http://www.matud.iif.hu/2004-07.pdf>
- 2005a **Magyar nyelv- és nyelvjárászigetek Romániában**. MNY. CI: 406–413.
- 2005b Akarunk-e élni is a joggal? Szimbolikus és pragmatikus attitűd a nyelvi jogok érvényesítésében. In: Péntek János – Benő Attila (szerk.): *Nyelvi jogi környezet és nyelvhasználat*. A Szabó T. Attila Nyelvi Intézet Kiadványai 2. Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége, Kolozsvár. 140–144.
- 2005c Lyukasháló: Pedagógusképzés az egyetem árnyékában. *Korunk* XVI, 6: 67–72.
- 2006 A belső tagolódás kérdése a moldvai magyarban a szóföldrajz alapján. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* L, 1–2: 29–52.
- 2007a Tankönyvek, oktatási anyagok, taneszközök a hazai magyar közoktatásban. In: Bodó Barna (szerk.): *Romániai Magyar Évkönyv 2006*. Temesvár, Fundatia Diaspora – Ed. Marineasa. 232–240.
- 2007b A *csinál* ige a moldvai magyar nyelvjárásban. In: Guttmann Miklós, Molnár Zoltán (szerk.): *V. Dialektológiai Szimpozion*. Szombathely, 2007. aug. 22–24. Szombathely. 207–210.
- 2008a A magyar nyelv erdélyi helyzete és perspektívái. In: Fedinec Csilla (szerk.): *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban*. MTA MTK EB, Budapest. 136–152.
- 2008b Termini: magyar nyelvészeti kutatóállomások hálózata a Kárpát-medencében. *Kisebbségkutatás* 17/4: 699–722.

PÉNTEK János (szerk.)

- 2004 *Magyarul megszólaló tudomány. Apáczai Enciklopédiájának ösztönzése és példája a magyar tudományos nyelv és stílus megteremtésében*. Lucidus Kiadó, Budapest.
- 2005 *A nyelvész Brassai élő öröksége*. Erdélyi Tudományos Füzetek 256. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.

PÉNTEK János – BENŐ Attila

- 2003a Nyelvi jogok Romániában. In: Nádor Orsolya és Szarka László (szerk.): *Nyelvi jogok, kisebbségek, nyelvpolitika Kelet-Közép-Európában*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 123–147.

2003b Die juristische Regelung des Sprachgebrauchs in Rumanien und die sprachlichen Rechte der Muttersprachensprecher. In: *Sprache und die Kleinen Nationen Ostmitteleuropas Begegnungen*. Schiftenreihe des Europa Institutes Budapest. Band 21: 71–86. Europa Institut. Hrsg. Ferenc Glatz.

2003c *Nyelvi kapcsolatok, nyelvi dominanciák az erdélyi régióban*. A Szabó T. Attila Nyelvi Intézet Kiadványai 1. Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége, Kolozsvár.

PÉNTÉK János – BENŐ Attila (szerk.)

2005 *Nyelvi jogi környezet és nyelvhasználat* A Szabó T. Attila Nyelvi Intézet Kiadványai 2. Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége, Kolozsvár.

PÉTER Sándor

2008 *Térszínformanevek és vízrajzi köznevek felső-háromszéki helynevekben*. Proserved Cathedra Kiadó, Sepsiszentgyörgy.

PETHŐ Ágnes

2003a *Múzsák kertje. Az intermedialitás és az önreflexió poétikája a filmben*. Csíkszereda, Pro-Print.

PETHŐ Ágnes (szerk.)

2002 *Képtávtelvek. Tanulmányok az intermedialitás tárgyköréből*. Scientia Kiadó, Kolozsvár.

2003b *Köztes képek. A filmelbeszélés színterei*. Scientia Kiadó, Kolozsvár.

2007 *Film. Kép. Nyelv*. Scientia Kiadó, Kolozsvár.

2008 *Words and Images on the Screen: Language, Literature, Moving Pictures*. Cambridge Scholars Publishing.

REINHART Erzsébet

2003 *Magyar–román, román–magyar úti szótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

REINHART Erzsébet – LÁZÁR Edit – ROMÁN Győző

2005 *Magyar–román szótár*. Ed. CAROCOM, Bukarest.

RÉZ Miklós (összeáll.)

1994 *Magyar–román vállalkozói kishoztár*. Kriterion–Kossuth Kiadó.

SÁNDOR Katalin

2001 Vizuális költészet és/mint az újrafelhasználás poétikája. *Lk.k.t.*, 6: 80–89.

2002 Hová olvasni Géczi János képszovegeit? In Pethő Ágnes (szerk.): *Képtávtelvek. Tanulmányok az intermedialitás tárgyköréből*. Scientia Kiadó, Kolozsvár. 203–259.

2003 Egy kísérleti antológia margójára. Kortárs-képversek '78-ból. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények*, 1–2: 45–64.

2006a Közelítések a médiumköziség kérdéseihez. I. *Iskolakultúra*, 1: 17–36.

2006b Közelítések a médiumköziség kérdéseihez II. *Iskolakultúra*, 2: 65–74.

2007 „Lefutó jelsorok” (Parti Nagy Lajos: *Tárctalomb. Képleírás krumpliért. Egy Szécsi Magda képre*). In Benő Attila – Fazakas Emese – Szilágyi N. Sándor (szerk.): *Nyelvek és nyelvváltozatok*. Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége, Kolozsvár. 252–262.

SÁNTHA Attila

2004 *Székely szótár*. Havas Kiadó.

SÁROSI-MARDIROSZ Krisztina

2009 *Hivatalos fordítások problematikája (a román-magyar nyelv pár viszonylatában)*. Doktori értekezés. BBTE BTK, Kolozsvár.

STRANYICZKY Mihály – TAR Károly

1993 *Romániai nyelvvédő szótár*. Kolozsvár.

T. SZABÓ Csilla

2000 A *-dogál/-degél/-dögél* deverbális igeképző a XVI – XVIII. században. *NyIrK* XLIV: 117–124.

2001 Az Erdélyi magyar szótörténeti tár deverbális igeképzőinek használati köre a különböző nyelvi szinteken. *NyIrK* XLV: 63–74.

2003 A gyakoritás és a mozzanatosság kifejezése. (A cselekvő igék képzői a XVI–XVIII. században). *Erdélyi Múzeum* 3–4: 75–87.

2003 *A deverbális igeképzés a XVI – XVIII. században (az Erdélyi magyar szótörténeti tár adatanyaga alapján)*. Erdélyi Tudományos Füzetek 240. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.

2004 Az erdélyi fejedelemség korának jogi nyelvbe (az Erdélyi szótörténeti tár adatanyaga alapján). *Erdélyi Múzeum* 3–4: 98–106.

2006 Az erdélyi fejedelemség korának jogi nyelve. *Kisebbségkutatás* 2006/1.

SZABÓ M. Attila – SZABÓ M. Erzsébet

2003 *Erdélyi helységnévszótár*. II. kiadás. Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár.

SZABÓ T. Attila

2001 *Szabó T. Attila Erdélyi történeti helynévgyűjtése 1–9*; 1. Alsófehér megye. Közzéteszi Hajdú Mihály és Janitsek Jenő. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.

2001 *Szabó T. Attila Erdélyi történeti helynévgyűjtése 1–9*; 2. Háromszék. Szabó T. Attila kéziratossá gyűjtéséből közzéteszi Hajdú Mihály és Slíz Mariann. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.

2002 *Szabó T. Attila Erdélyi történeti helynévgyűjtése 1–9*; 3. Szilágy megye. Szabó T. Attila kéziratossá gyűjtéséből közzéteszi Hajdú Mihály és Sebestyén Zsolt. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.

2003 *Szabó T. Attila Erdélyi történeti helynévgyűjtése 1–9*; 4. Kisküküllő és Nagyküküllő megye. Szabó T. Attila kéziratossá gyűjtéséből közzéteszi Hajdú Mihály és Sebestyén Zsolt. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.

- 2004 Szabó T. Attila Erdélyi történeti helynévgyűjtése 1–9; 5. Torda-Aranyos megye. Szabó T. Attila kéziratoss gyűjtéséből közzéteszi Hajdú Mihály, Buboly Magdolna és Sebestyén Zsolt. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- 2005a Szabó T. Attila Erdélyi történeti helynévgyűjtése 1–9; 6. Udvarhelyszék. Szabó T. Attila kéziratoss gyűjtéséből közzéteszi Hajdú Mihály és Bárth János. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- 2005b Szabó T. Attila Erdélyi történeti helynévgyűjtése 1–9; 7/A. Maros-Torda megye. Szabó T. Attila kéziratoss gyűjtéséből közzéteszi Hajdú Mihály és Sófalvi Krisztina. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- 2006 Szabó T. Attila Erdélyi történeti helynévgyűjtése 1–9; 8. Csík-, Gyergyó- és Kászonszék. Szabó T. Attila kéziratoss gyűjtéséből közzéteszi Hajdú Mihály, Makay Emese és Slíz Mariann. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- 2007 Szabó T. Attila Erdélyi történeti helynévgyűjtése 1–9; 9. Szolnok-Doboka megye. Szabó T. Attila kéziratoss gyűjtéséből közzéteszi Hajdú Mihály és Makay Emese. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.

SZABÓ Zoltán

- 1995 A stílustörténet egy szövegnyelvészeti modellje. *Magyar Nyelvőr*, 1: 68–80.
- 1996 Lehető változásmagyarázatok a stílustörténetben. (Egy textológiai stílustörténet-elmélet nagy és nyitott kérdése.) Petőfi – Békési – Vass (szerk.), *Szemiotikai szövegtan 9.*, JGYTF Kiadó, Szeged. 224–247.
- 1998 *A magyar szépírói stílus történetének fő irányai*. Corvina, Budapest.
- 1999 A stílustörténet egy belső összefüggéséről. *Magyar Nyelv*, 3: 257–266.
- 2002 Linearitás és összehasonlító stilisztika. In: Petőfi S. János–Szikszainé Nagy Irma: *A kontrasztív szövegnyelvészet aspektusai. Linearizáció: téma-réma szerkezet*. Officina textologica 7. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. 123–128.
- 2003 Tematikus progresszióváltozatok stílustörténeti megközelítésben. In: Petőfi S. János–Szikszainé Nagy Irma: *A kontrasztív szövegnyelvészet aspektusai. Linearizáció: tematikus progresszió*. Officina textologica 7. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. 81–90.

SZABÓ Zoltán (szerk.)

- 2002 *Arany alapra arannyal. Tanulmányok a szecesszió köréből*. Tinta Kiadó, Budapest.

SZAKÁCS Sándor – GÁL Ágnes – SILYE Lóránd

- 2007 *Magyar–román–angol geológiai szótár*. Presa Universitara Clujeana, Kolozsvár.

SZÁSZ Lőrinc

- 1999 *Magyar–román kisszótár*. Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár.
- 2001 *Magyar–román kézisztár*. Aranyhal Kiadó, Budapest.
- 2004 *Román–magyar szótár*: www.szotar.ro

SZILÁGYI N. Sándor

- 1996 *Hogyan teremtsünk világot?* Erdélyi Tankönyvtanács, Kolozsvár.
- 2002a Nyelvében él a nemzet. *REGIO*, 159–177.
- 2002b Észrevételek a romániai magyar népesség fogyásáról, különös tekintettel az asszimilációra. *Magyar Kisebbség* 2002/4: 64–96.
- 2004 *Elmélet és módszer a nyelvészetben*. Erdélyi Tudományos Füzetek 245. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.
- 2006 *A jelentésvilág szerkezete*. Mindentudás Egyeteme, V. kötet, Kossuth Kiadó, Budapest, 213–237. (A 2004 novemberében Kolozsváron tartott előadás könyvben közölt változata.)
- 2007 Szociálpszichológiai tényezők a szókölcönzésben. In: *Nyelvek és nyelvváltozatok*. Köszöntő kötet Péntek János tiszteletére. Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége, Kolozsvár, 2007, 2. kötet, 349–361.

SzT.

- 2002 Vámszer Márta (főszerkesztő): *Erdélyi magyar szótörténeti tár XI. R–Száj*. Akadémiai Kiadó – Erdélyi Múzeum-Egyesület, Budapest–Kolozsvár.
- 2005 Kósa Ferenc (főszerkesztő): *Erdélyi magyar szótörténeti tár XII. Szák–Táv*. Akadémiai Kiadó–Erdélyi Múzeum-Egyesület, Budapest – Kolozsvár.
- 2009 Fazakas Emese (főszerkesztő): *Erdélyi magyar szótörténeti tár XIII. Te–Var*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.

TAR Károly

- 1997 *Illemszótár*. Erdélyi Híradó, Kolozsvár.

VESSELÉNYI Tibor

- 1992 *Román–magyar gazdasággyakorlati kisszótár*. Ed. Enacon, Nagyvárad.

VÖÖ Gabriella

- 1989 *Igaz ember igazat szól. Közmondások a romániai magyar folklórból*. Kriterion, Bukarest.
- 1999 *Szaván fogjuk. Erdélyi magyar szólások*. Gondolat, Székelyudvarhely. (II. kiadása 2007, Akadémiai Kiadó, Budapest.)

ZSEMLYEI Borbála

- 2000 Köszönések az erdélyi régiségben. *Erdélyi Múzeum*, 75–80.
- 2003 Szempontok a kicsinyítő képzők történeti vizsgálatához. *NyIrK* XLVII: 117–123.
- 2006a A *-d* kicsinyítő képző földrajzi elterjedése az *Erdélyi magyar szótörténeti tár* adatai alapján. In: Klaudy Kinga–Dobos Csilla (szerk.): *MANYE. A XV. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus előadásai*. MANYE. 332–6.
- 2006b A kicsinyítő képzők kapcsolódási szabályai az erdélyi régiségben. In: Heltai Pál (szerk.): *MANYE. A XVI. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus előadásai*. MANYE, Gödöllő. 332–336.

- 2007a Kicsinyítő képzők morfo-pragmatikai vizsgálata az *Erdélyi magyar szótörténeti tár* alapján. In: Sárdi Csilla (szerk.): *MANYE. A XVII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus előadásai*. MANYE, Siófok. 498–505.
- 2007b Kicsinyítő képzők földrajzi elterjedése az erdélyi régiségben. In: Hoffmann István–Juhász Dezső (szerk.): *A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus nyelvészeti előadásai (Debrecen 2006. augusztus 22–26.)*. Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság. 249–257.
- 2008 Kicsinyítő képző? Kicsinyítő képzők a régi grammatikákban. In: Ferencz Csaba-Levente – Kovács Csongor – Székely Ibolya – Székely Tünde (szerk.): *Filo-logikák*. RODOSZ, Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár. 82–9.